

Mötesbok: Kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott (2025-11-13)

Kommunfullmäktiges jämställdhetsutskott

Datum: 2025-11-13

Plats: Esplanaden, Stadshuset

Kommentar:

Dagordning

Ärenden

55/25 JUSK Val av justerare för resterande del av mandatperioden 2023–2026	3
56/25 JUSK yttrande på motion 13/2025: Inför tillitsbaserad hemtjänst i Umeå kommun	4
57/25 JUSK yttrande på motion 12/2025: Förtjänstgåvor och uppvaktningar även för personer i daglig verksamhet	21
58/25 JUSK yttrande på remiss Umeå kommuns friluftsprogram	32
59/25 JUSK deltagande på Forum Jämställdhet 2026	71
60/25 JUSK utvecklingsarbete skolmiljö fokus tjejers psykiska hälsa	72
61/25 Nämndsdialog om destinerade jämställdhetsmålet	74
62/25 JUSK Information om Jämlika Liv 24	75
63/25 JUSK Informationer 2025	76

Tjänsteskrivelse

2025-11-06

Kommunfullmäktiges
jämfästlldhetsutskott

Diariennr: KS-2025/00996

JUSK Val av justerare för resterande del av mandatperioden 2023–2026

Förslag till beslut

Jämfästlldhetsutskottet beslutar

Att utse Anna-Karin Sjölander (C) till justerare för resterande del av
mandatperioden 2023-2026.

Ärendebeskrivning

Vid mandatperiodens början utsåg jämfästlldhetsutskottet vice ordförande
till justerare för mandatperioden 2023-2026.

Utskottet behöver nu utse ny justerare för resterande del av
mandatperioden.

Beredningsansvariga

Sofia Gustafsson

Förnamn, Efternamn
Befattning

Sofia Gustafsson
Nämfndsekreterare

Tjänsteskrivelse

2025-11-04

Kommunfullmäktiges
jämsällldhetsutskott

Diariennr: KS-2025/00344

Motion 13/2025: Inför tillitsbaserad hemtjänst i Umeå kommun; Liv Zetterberg (V) och Rebecca Sellstedt (V)

Förslag till beslut

Jämsällldhetsutskottet föreslår kommunfullmäktige

Att avslå motionen

Ärendebeskrivning

Vänsterpartiet yrkar i motion 13/2025 att Umeå kommun utreder förutsättningar för ett skifte till tillitsbaserad kommunal hemtjänst och därefter formulerar ett förslag till införande av detta för beslut i kommunfullmäktige.

Individ- och familjenämnden samt äldrenämnden har yttrat sig på motionen. De redogör i sina yttranden för hur hemtjänst fungerar idag i Umeå kommun och föreslår avslag med hänvisning till att det i dagsläget inte är aktuellt eller finns utrymme till att genomföra den föreslagna utredningen.

Jämsällldhetsutskottets yttrande

Jämsällldhetsutskottet delar motionens föresats att utveckla en hemtjänstverksamhet som bygger på tillit och större inflytande för både vårdtagare och personal som tar vara på professionens kunskaper såväl som den enskildes behov och önskemål.

Socialstyrelsens rapport *Styrning av hemtjänsten – tidsstyrning, kvalitet och arbetsmiljö* (2025) understryker att strikt tids- och detaljstyrning medför begränsade möjligheter för personalen att påverka utförandet och att detta hänger samman med både arbetsmiljö och kvalitet. Anställdas inflytande och makt över sin arbetssituation är en åtgärd som bidrar till såväl ökad hälsa som jämsällldhet. Exempelvis Arbetsmiljöverket, i sitt uppdrag *Jämsällldhet i arbetsmiljön*, har visat på hur särskilt kvinnodominerade yrkesgrupper inom offentlig sektor har lägre grad av inflytande över sin arbetssituation och högre ohälsotal. Flertalet rapporter

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00344

inom ramen för detta uppdrag visar också på hur åtgärder bör ligga på organisatorisk nivå snarare än på individer.

Strukturer som skapas genom alltför detaljerad styrning – t.ex. när scheman, tidspress och reglering av insatser begränsar handlingsutrymmet – riskerar att reproducera ojämställdhet: personalens inflytande begränsas, möjligheten att organisera arbetet utifrån både brukares och egna behov minskar, och kvinnor som dominerar yrkesgruppen får sämre förutsättningar att påverka jämfört med andra yrkesgrupper. Arbetsmiljön är särskilt viktig för att göra hemtjänstyrket attraktivt och hållbart – och därmed för att undvika att kvinnodominerade yrken drabbas av hög personalomsättning, bristande vidareutbildningsmöjligheter och låga löne- och karriärmöjligheter.

I avtalsrörelsen 2024 undertecknade SKR och Sobona en avsiktsförklaring med de fackliga organisationerna om kompetensförsörjning av välfärden med fokus på att kommuner, regioner och kommunala företag kan fortsätta attrahera, behålla och utveckla anställda med rätt kompetens, och man lägger vikt vid att utöver att rekrytera fler behöver aktörerna ta tillvara och utveckla de befintliga medarbetarnas hela kapacitet och kompetens, förändra arbetssätt samt skapa god arbetsmiljö för medarbetarna. SKR framhåller att arbetsgivare behöver lägga än större fokus på att behålla medarbetare och jobba med omställning. Arbetsvillkoren inom hemtjänsten behöver vara sådana att såväl de som anställs som de som redan idag arbetar inom sektorn vill och orkar stanna kvar under ett helt arbetsliv och att kommunen inte förlorar den ovärderliga kompetensen och erfarenheten som finns i verksamheten.

Jämställdhetsutskottet uppfattar i nämndernas yttranden att det inte finns utrymme i verksamheterna för att genomföra den föreslagna utredningen, bland annat med hänvisning till att nämndernas verksamheter under det närmaste året är involverade i flera mindre och större omställningar, såsom ny socialtjänstlag, översyn av eventuellt införande av ej behovsprövade insatser och flexibla biståndsbeslut, samt en ny IT-tjänst. Utskottet föreslår med hänvisning till detta avslag på motionen. Samtidigt ser utskottet gärna att ett utvecklingsarbete i linje med motionens intentioner sker när möjlighet finns och önskar att frågan hålls levande.

Jämställdhetsutskottet vill också vara tydligt med att inom ramen för ovan nämnda omställningar, samt för att klara kompetensförsörjningen, vara en attraktiv arbetsgivare och möjliggöra för människor att må bra på arbetet behövs mer innovation och framåtblickande i yrkesgrupper inom vård och omsorg. Detta kommer att kräva ett utvecklingsarbete i flera delar av

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00344

organisationen, och arbete behöver gå från ständiga förbättringar till större innovationskliv, och att göra saker på ett annat sätt än tidigare.

Beslutsunderlag

Motion 13/2025

Individ- och familjenämndens yttrande

Äldrenämndens yttrande

Beredningsansvariga

Annika Dalén, utvecklingsstrateg jämställdhet

Linda Gustafsson, jämställdhetsstrateg

Förnamn, Efternamn

Befattning

Annika Dalén

Utvecklingsstrateg

jämställdhet

Umeå kommun

Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag

2025-08-27

§ 183

Diariennr: IFN-2025/00131

Motion 13/2025 - Inför tillitsbaserad hemtjänst i Umeå kommun

Beslut

Individ- och familjenämnden yttrar sig till kommunstyrelsen i enlighet med yttrande 2025-03-31 och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionen.

Jäv

Gisela Lindmark Eriksson (S) deltar på grund av jäv inte i handläggningen av ärendet.

Reservation

Andreas Sellstedt (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande att bifalla motionen.

Ärendebeskrivning

Vänsterpartiet föreslår i en motion till kommunfullmäktige att Umeå kommun utreder förutsättningar för ett skifte till tillitsbaserad kommunal hemtjänst och därefter formulerar ett förslag till införande av detta för beslut i kommunfullmäktige.

Arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Andreas Sellstedt (V) yrkar bifall till motionen.

Andreas Lundgren (S) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut, att föreslå att kommunfullmäktige avslår motionen.

Arbetsutskottets beslutsgång

Ordförande ställer bifall mot avslag för Sellstedts (V) yrkande.

Ordförande finner att arbetsutskottet avslår Sellstedts (V) yrkande.

Umeå kommun

Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag

2025-08-27

Ordförande ställer bifall mot avslag för tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Ordförande finner att arbetsutskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Reservation

Andreas Sellstedt (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Individ- och familjenämndens beslutsordning

Yrkande

Andreas Lundgren (S), Igor Hell (M), Hanna Lundin Jernberg (L) och Veronica Kerr (KD) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut, att föreslå att kommunfullmäktige avslår motionen.

Andreas Sellstedt (V) yrkar bifall till motionen.

Individ- och familjenämndens beslutsgång

Ordförande frågar om yrkandena är rätt uppfattade och finner så.

Ordförande ställer bifall mot avslag för tjänsteskrivelsens förslag till beslut och finner att individ- och familjenämnden har beslutat att bifalla tjänsteskrivelsens förslag till beslut att föreslå att kommunfullmäktige avslår motionen.

Jäv

Gisela Lindmark Eriksson (S) deltar på grund av jäv inte i handläggningen av ärendet.

Reservation

Andreas Sellstedt (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande att bifalla motionen.

Beslutsunderlag

Yttrande 2025-03-31

Motion 13-2025 - Inför tillitbaserad hemtjänst i Umeå kommun

Umeå kommun

Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag

2025-08-27

Beredningsansvarig

Kerstin Bergsten, Verksamhetsutvecklare

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

Umeå kommun

Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag

2025-08-27

Justerares sign:

Utdraget bestyrks:

Umeå kommun
Äldrenämnden

Protokollsutdrag
2025-05-23

§ 80

Diariennr: ÄN-2025/00099

Yttrande över motion 13/2025 - Inför tillitsbaserad hemtjänst i Umeå kommun

Beslut

Äldrenämnden yttrar sig till kommunstyrelsen i enlighet med yttrande 2025-03-31 och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionen.

Ärendebeskrivning

Vänsterpartiet föreslår i en motion till kommunfullmäktige att Umeå kommun utreder förutsättningar för ett skifte till tillitsbaserad kommunal hemtjänst och därefter formulerar ett förslag till införande av detta för beslut i kommunfullmäktige.

Äldrenämndens beslutsordning

Förslag till beslut under överläggningarna

Åsa Bäckström (V) föreslår att äldrenämnden bifaller motionen.

Carin Nilsson (S) föreslår att äldrenämnden yttrar sig till kommunstyrelsen i enlighet med yttrande 2025-03-31 och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionen.

Lotta Holmberg (M) och Veronica Kerr (KD) yrkar bifall till Carin Nilssons förslag.

Propositionsordning

Ordföranden ställer sitt förslag och Åsa Bäckströms förslag under proposition och finner att äldrenämnden beslutar i enlighet med sitt eget förslag.

Beslutsunderlag

Motion 13-2025 - Inför tillitbaserad hemtjänst i Umeå kommun
Yttrande 2025-03-31

Umeå kommun
Äldreämnden

Protokollsutdrag
2025-05-23

Beredningsansvariga

Kerstin Bergsten, verksamhetsutvecklare

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

Motion till Umeå kommunfullmäktige, 2025-03-26

Inför tillitsbaserad hemtjänst i Umeå kommun

Det brukar talas om två motsatta sätt att organisera hemtjänsten, där minutstyrd hemtjänst ställs mot tillitsbaserad hemtjänst. I Umeå kommun är hemtjänsten i hög grad minutstyrd, vilket till viss del kan härledas till det valfrihetssystem som kommunen tillämpar. Umeå kommun valde 2009 att börja tillämpa lagen om valfrihet (LOV) i hemtjänsten vilket ledde till att ett stort antal privata aktörer etablerade sig lokalt. Med denna ökade privatisering behövdes det också tydliga modeller för ersättning baserat på tidsåtgång för insatser. För att öka kommunens kontroll över tid och ersättningar för insatser har det skett en successiv åtstramning av både den privata och kommunala verksamheten. En del i detta har varit den skärpta följsamheten till schabloner vid utförandet av insatser i den kommunala hemtjänsten, och vid ersättningen till de privata bolagen, vilket har lett till en allt striktare minutstyrning. Det dras nu till sin spets genom införandet av det digitala planeringsverktyget Intraphone. Genom Intraphone kan personalens besök följas noggrant och tidsåtgången för varje insats mätas på minutnivå.

Fördelarna med minutstyrning är att kommunen får en hög grad av kontroll och precision i hur man kan planera insatser för att maximera effektiviteten. Men det kommer också med nackdelar. Fackförbundet Kommunal är en av de samhällsaktörer som länge varit kritiska. De menar att minutstyrningen leder till ökad arbetsbelastning för personalen, tajtare scheman, mindre tid hos brukare, samvetsstress och minskad yrkesstolthet för de anställda. För den enskilde riskerar individuella behov att överskuggas av ekonomiska ramar och begränsningar. Dessa negativa effekter har lett till att flera kommuner väljer att minska detaljstyrningen. I Göteborg har ett flertal anmälningar till Arbetsmiljöverket för ökad stress och ohälsa lett till att de överger minutstyrningen i hemtjänsten.

Tillitsbaserad hemtjänst betraktas av många som ett mer hållbart alternativ till minutstyrningen. Till skillnad från nuvarande system med hårt styrda ersättningsmodeller och kontrollapparater bygger den tillitsbaserade hemtjänsten på att hemtjänstpersonalen tillsammans med brukaren utformar insatserna efter den enskildes behov. Tidsåtgången och ersättningen för besöken blir då baserade på verkligheten istället för generaliserade schabloner. Genom detta ömsesidiga arbete kan man ta vara på professionens kunskaper såväl som den enskildes behov och önskemål.

Genom införandet av LOV så har möjligheten till ett införande av tillitsbaserad hemtjänst varit begränsad. Den hårda konkurrensen och aktiebolagsformens vinstintressen är i sin grund oförenlig med ett tillitsbaserat system. I skrivande stund föreslås det dock ett skifte av valfrihetssystem i hemtjänsten från LOV till LOU. Detta ser vi som en nödvändig förutsättning, och vi föreslår därför att arbetet påbörjas med en övergång från minutstyrning till tillitsbaserad hemtjänst i Umeå kommun.

Vänsterpartiet yrkar:

att Umeå kommun utreder förutsättningar för ett skifte till tillitsbaserad kommunal hemtjänst och därefter formulerar ett förslag till införande av detta för beslut i kommunfullmäktige.

Liv Zetterberg
Rebecca Sellstedt
Vänsterpartiet

Kommunfullmäktige

Motion 13/2025 - Inför tillitsbaserad hemtjänst i Umeå kommun

Vänsterpartiet har i en motion till kommunfullmäktige yrkat på att Umeå kommun utreder förutsättningar för ett skifte till tillitsbaserad kommunal hemtjänst och därefter formulerar ett förslag till införande av detta för beslut i kommunfullmäktige.

Individ- och familjenämndens yttrande

Individ- och familjenämnden uppfattar motionen som att den gäller den kommunal (offentlig) hemtjänst. Den kommunala (offentliga) hemtjänsten är en av de utförare som den enskilde kan välja enligt lag (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) och som tillämpas i Umeå kommun.

Hemtjänsten är en av individ- och familjenämndens verksamheter och där omsorgspersonal har den direkta, nära, kontakten med omsorgstagare. Andra verksamheter är bl. a personlig assistans, dagligverksamhet, bostäder med särskild service, hälso- och sjukvård, boendestöd, familjebehandling.

Tillitsdelegationen definierar tillitsbaserad styrning och ledning som *”styrning, kultur och arbetssätt med fokus på verksamhetens syfte och medborgarens behov, där varje beslutsnivå aktivt verkar för att stimulera samverkan och helhetsperspektiv, bygga tillitsfulla relationer samt säkerställa att medarbetaren kan, vill och vågar hjälpa medborgaren”* (SOU 2018:47 sid 22) Så som individ- och familjenämnden ser det innefattar detta bl. a. vikten av att chef och medarbetare, på alla nivåer, har utrymme för att träffas och lära känna varandra, så att de kan bygga upp en tillit mellan varandra. Det är inte bara chef som ska ha tillit till medarbetaren, medarbetaren behöver känna tillit till chefen för att kunna, vilja och våga hjälpa den enskilde.

Tillitsdelegationen har även haft i uppdrag¹ att undersöka olika ersättningsmodellers styrande effekter och på vilket sätt ersättningsmodeller tydligare kan främja en bred och allsidig kvalitetsutveckling och effektivitet samt om möjligt föreslå hur sådana modeller kan formas. I huvudbetänkande lyfter Tillitsdelegationen (SOU 2018:47 sid 21) fram att *”...det är svårt att fullt ut separera en analys av ersättningsmodeller, som endast är en del av den samlade styrningen. Vilka effekter som ersättningsmodeller ger i verksamheterna är avhängigt den övriga styrningen. Lagar och regler, ekonomistyrning, prestationsstyrning och normstyrningen i form av ledarskap, värdegrund och kultur ger styrsignaler som tillsammans samverkar och påverkar varandra.”*

Det verkar inte finnas sett särskilt system eller en särskild definition på vad som är minutstyrning. Minutstyrning beskrivs dock ofta som en styrmodell av hemtjänst där det i minuter anges vilken tid varje insats får ta. Beräkningen av minuter är inte sällan även en grund till den avgift som den enskilde har för sin hemtjänst. Det är också ett sätt för ansvarig verksamhet att ha kontroll över resurser och kostnader.

Schablontid per insatstyp i Umeå kommun är fast, d v s insatsen kan ta längre eller kortare tid att utföra än vad schablonen anger men ersättningen till hemtjänstutföraren blir den samma. Den enskildes hemtjänstavgift ligger inom nivån som motsvarar schablontid/er för de insatser som utförs hos den enskilde.

Beslut om hemtjänst fattas av biståndshandläggaren (på delegation av nämnden). Ett beslut anger *vad* den enskilde beviljas, det ska inte råda någon tvekan för den enskilde vad denne har blivit beviljad och har rätt till. I uppdraget som handläggaren överlämnar till hemtjänstutföraren anges övergripande målsättning med beviljade insatser. Det är den fasta omsorgskontakten som tillsammans med den enskilde/och eller dennes anhörige planerar (genomförandeplan) *hur* insatserna ska utföras². Det är en planering som bygger på respekten för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Planeringen beskriver hur beslutad insats praktiskt ska genomföras för den enskilde. De övergripande målen bryts ner till delmål, kortsiktiga mål i vardagen. Planeringen används i samband med pågående insatser samt vid uppföljning och utvärdering av den enskildes behov. Planen revideras vid behov eller minst en gång per år. Genomförandeplan

¹ Jakten på den perfekta ersättningsmodellen. Vad händer med medarbetarnas handlingsutrymme. SOU 2017:56

² 6 kap. 2 § SOSFS 2014:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS

upprättas oberoende av ersättningsmodell och verktyg/det sätt hemtjänsten planerar och lägger schema. Planen är en del i att kvalitetssäkra att den enskilde får sina behov tillgodosedda så som denne önskar, så långt det är möjligt, enligt beslutet om hemtjänst.

IntraPhone är en IT-tjänst för planering och kvalitetssäkring (t. ex för registrering om insats är utförd eller inte och anledning till att insatsen inte utförts) inom hemtjänsten. IntraPhone är integrerad med TimeCare (MultiAccess) vilket innebär att personal inklusive personalschema som lagts in i TimeCare (MultiAccess) överförs till IntraPhone. IntraPhone är inte infört hos stöd och omsorgsförvaltningen men förstudie är pågående.

Under de närmaste åren står stöd och omsorg inför flera omfattande utmaningar så som kompetensförsörjning, ekonomiska effektiviseringar och omställning i förhållande till ny socialtjänstlag (SoL).

En tillitsbaserad styrning och ledning handlar om kultur och arbetssätt, samverkan och helhetsperspektiv och bygger på tillitsfulla relationer samt att medarbetarna kan, vill och vågar hjälpa den enskilde, vilket samtliga verksamhet- och beslutsnivåer berörs av. En tillitsbaserad styrning och ledning bör genomsyra hela stöd och omsorg.

Det går inte heller att bortse från att även avgiftsmodellen för den enskilde bör ses över i samband med utredning om förutsättningar för en tillitsbaserad hemtjänst.

Stöd och omsorg anser att det i dagsläget inte är aktuellt, inte finns utrymme till, att genomföra utredning om förutsättningar för ett skifte till tillitsbaserad kommunal hemtjänst och därmed inte heller aktuellt att formulera ett förslag till införande av detta för beslut i kommunfullmäktige.

Stöd och omsorgsförvaltningen föreslår att yrkandet avslås i sin helhet.

Källor

Med tillit växer handlingsutrymmet – tillitsbaserad styrning och ledning av välfärdssektorn. Huvudbetänkande av Tillitsdelegationen. SOU 2018:47

Sida 4 av 4

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Ulrika Gustafsson
Kvalitetschef

Kommunfullmäktige

Yttrande över Motion 13/2025 - Inför tillitsbaserad hemtjänst i Umeå kommun

Vänsterpartiet har i en motion till kommunfullmäktige yrkat på att Umeå kommun utreder förutsättningar för ett skifte till tillitsbaserad kommunal hemtjänst och därefter formulerar ett förslag till införande av detta för beslut i kommunfullmäktige.

Äldrenämndens yttrande

Äldreomsorgen uppfattar motionen som att den gäller den kommunala (offentliga) hemtjänsten. Den kommunala (offentliga) hemtjänsten är en av de utförare som den enskilde kan välja enligt lag (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) och som tillämpas i Umeå kommun.

Hemtjänsten är en av äldreomsorgens verksamheter och där omsorgspersonal har den direkta, nära, kontakten med omsorgstagare. Andra verksamheter är bl. a dagverksamhet, vård- och omsorgsboende, hälso- och sjukvård, anhörigkonsulenter och Seniortorget.

Tillitsdelegationen definierar **tillitsbaserad styrning och ledning** som *"styrning, kultur och arbetssätt med fokus på verksamhetens syfte och medborgarens behov, där varje beslutsnivå aktivt verkar för att stimulera samverkan och helhetsperspektiv, bygga tillitsfulla relationer samt säkerställa att medarbetaren kan, vill och vågar hjälpa medborgaren"* (SOU 2018:47 sid 22) Så som äldreomsorgen ser det innefattar detta bl. a. vikten av att chef och medarbetare, på alla nivåer, har utrymme för att träffas och lära känna varandra, så att de kan bygga upp en tillit mellan varandra. Det är inte bara chef som ska ha tillit till medarbetaren, medarbetaren behöver känna tillit till chefen för att kunna, vilja och våga hjälpa den enskilde.

Tillitsdelegationen har även haft i uppdrag¹ att undersöka olika **ersättningsmodellers** styrande effekter och på vilket sätt ersättningsmodeller tydligare kan främja en bred och allsidig kvalitetsutveckling och effektivitet samt om möjligt föreslå hur sådana modeller kan formas. I huvudbetänkande lyfter Tillitsdelegationen (SOU 2018:47 sid 21) fram att "...det är svårt att fullt ut separera en analys av ersättningsmodeller, som endast är en del av den samlade styrningen. Vilka effekter som ersättningsmodeller ger i verksamheterna är avhängigt den övriga styrningen. Lagar och regler, ekonomistyrning, prestationsstyrning och normstyrningen i form av ledarskap, värdegrund och kultur ger styrsignaler som tillsammans samverkar och påverkar varandra."

Det verkar inte finnas sett särskilt system eller en särskild definition på vad som är minutstyrning. Minutstyrning beskrivs dock ofta som en styrmodell av hemtjänst där det i minuter anges vilken tid varje insats får ta. Beräkningen av minuter är inte sällan även en grund till den avgift som den enskilde har för sin hemtjänst. Det är också ett sätt för ansvarig verksamhet att ha kontroll över resurser och kostnader.

Schablontid per insatstyp i Umeå kommun är fast, d v s insatsen kan ta längre eller kortare tid att utföra än vad schablonen anger men ersättningen till hemtjänstutföraren blir den samma. Den enskildes hemtjänstavgift ligger inom nivån som motsvarar schablontid/er för de insatser som utförs hos den enskilde.

Beslut om hemtjänst fattas av biståndshandläggaren (på delegation av nämnden). Ett beslut anger vad den enskilde beviljas, det ska inte råda någon tvekan för den enskilde vad denne har blivit beviljad och har rätt till. I uppdraget som handläggaren överlämnar till hemtjänstutföraren anges övergripande målsättning med beviljade insatser. Det är den fasta omsorgskontakten (undersköterska i hemtjänsten) som tillsammans med den enskilde/och eller dennes anhörige planerar (genomförandeplan) hur insatserna ska utföras². Det är en planering som bygger på respekten för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Planeringen beskriver hur beslutad insats praktiskt ska genomföras för den enskilde. De övergripande målen bryts ner till delmål, kortsiktiga mål i vardagen. Planeringen används i samband med pågående insatser samt vid uppföljning och utvärdering av den enskildes behov. Planen revideras vid behov eller minst en gång per år. Genomförandeplan upprättas oberoende

¹ Jakten på den perfekta ersättningsmodellen. Vad händer med medarbetarnas handlingsutrymme. SOU 2017:56

² 6 kap. 2 § SOSFS 2014:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS

av ersättningsmodell och verktyg/det sätt hemtjänsten planerar och lägger schema. Planen är en del i att kvalitetssäkra att den enskilde får sina behov tillgodosedda så som denne önskar, så långt det är möjligt, enligt beslutet om hemtjänst.

IntraPhone är en IT-tjänst för planering och kvalitetssäkring (t. ex för registrering om insats är utförd eller inte och anledning till att insatsen inte utförts) inom hemtjänsten. IntraPhone är integrerad med TimeCare (MultiAccess) vilket innebär att personal inklusive personalschema som lagts in i TimeCare (MultiAccess) överförs till IntraPhone.

Under det närmaste året är äldreomsorgen involverad i flera mindre och större omställningar bl. a. ny socialtjänstlag (SoL), översyn av eventuellt införande av s.k. ej behovsprövade insatser samt s.k. flexibla biståndsbeslut, ny IT-tjänst som används i samband med utskrivning från slutna hälso- och sjukvård, införande och implementering av IntraPhone och införande av äldreomsorg som intraprenad i Taveljöområdet.

En tillitsbaserad styrning och ledning handlar om kultur och arbetssätt, samverkan och helhetsperspektiv och bygger på tillitsfulla relationer samt att medarbetarna kan, vill och vågar hjälpa den enskilde, vilket samtliga verksamhet- och beslutsnivåer berörs av. En tillitsbaserad styrning och ledning bör genomsyra hela äldreomsorgen.

Det går inte heller att bortse från att även avgiftsmodellen för den enskilde bör ses över i samband med utredning om förutsättningar för en tillitsbaserad hemtjänst.

Äldreomsorgen anser att det i dagsläget inte är aktuellt, inte finns utrymme till, att genomföra utredning om förutsättningar för ett skifte till tillitsbaserad kommunal hemtjänst och därmed inte heller aktuellt att formulera ett förslag till införande av detta för beslut i kommunfullmäktige.

Äldreomsorgsförvaltningen föreslår att yrkandet avslås i sin helhet.

Källor

Med tillit växer handlingsutrymmet – tillitsbaserad styrning och ledning av välfärdssektorn. Huvudbetänkande av Tillitsdelegationen. SOU 2018:47

Pernilla Henriksson
Äldreomsorgsdirektör

Anna Karlander
Kanslichef

Tjänsteskrivelse

2025-11-05

Kommunfullmäktiges
jämsällldhetsutskott

Diariennr: KS-2025/00343

Motion 12/2025: Förtjänstgåvor och uppvaktningar även för personer i daglig verksamhet; Liv Zetterberg (V) och Linda Lotare (V)

Förslag till beslut

Jämsällldhetsutskottet beslutar
Att anse motionen besvarad

Ärendebeskrivning

Vänsterpartiet föreslår i en motion till kommunfullmäktige att alla som deltar i daglig verksamhet ska omfattas av regelverket för förtjänstgåvor och kommunala uppvaktningar, på liknande villkor som kommunens anställda samt att den som övergår från daglig verksamhet till anställning i Umeå kommun, eller vice versa, får tillgodoräkna sig tiden inom daglig verksamhet i förhållande till ovanstående regelverk.

Motionen beskriver att insatsen daglig verksamhet är ett viktigt socialt sammanhang för personer med olika typer av funktionsvariationer och där många utför en värdefull arbetsinsats, som bör uppmärksammas. Anställda och förtroendevalda inom Umeå kommun uppvaktas vid tillfällen som lång tjänstgöringstid, pensionering och vid 50 och 60 år och där det saknas motsvarande tradition för de som deltar i daglig verksamhet.

Individ- och familjenämnden har yttrat sig på motionen och föreslår att den avslås. I sitt yttrande redogör nämnden för hur insatsen daglig verksamhet inom LSS fungerar idag och hur denna insats tolkas ur ett arbetsrättsligt perspektiv, där deltagare inte definieras som arbetstagare. Vidare beskriver nämnden ett antal exempel på andra kommuner som på olika sätt uppmärksammar lång tjänstgöring inom daglig verksamhet.

Jämsällldhetsutskottets yttrande

Jämsällldhetsutskottet instämmer i motionens ambitioner att alla som på något sätt arbetar inom Umeå kommun, inklusive deltagare i daglig verksamhet, bör visas uppskattning för sina insatser samt för att främja en känsla av delaktighet och erkännande.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00343

Umeå kommuns inriktningsmål för jämställdhet är att skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Detta mål utgår ifrån kön men en förståelse för hur andra faktorer än kön spelar in i människors livsvillkor är nödvändig. Ambitionen i motionen bidrar till att synliggöra en grupp i samhället med ofta begränsad makt och möjlighet att påverka sin livssituation och detta synliggörande bidrar i sig till att stärka socialtjänstlagens mål om att personer som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.

Utskottet förstår de arbetsrättsliga och skattetekniska utmaningar nämnden lyfter i sitt yttrande vad gäller att applicera *Regler för förtjänstgåvor och kommunala uppvaktningar* då deltagare i daglig verksamhet inte formellt räknas som arbetstagare. Därför välkomnar utskottet att individ- och familjenämnden i sitt yttrande öppnar för att i arbetet med framtagandet av en rutin för att tillgodose rätt omhändertagande och trygghet för målgruppen när det gäller tiden efter ålderspension även ta fram en rutin för hur de personer som slutar med insatsen avtackas.

Beslutsunderlag

Motion 12/2025

Individ- och familjenämndens yttrande

Beredningsansvariga

Annika Dalén, utvecklingsstrateg jämställdhet

Linda Gustafsson, jämställdhetsstrateg

Förnamn, Efternamn

Befattning

Annika Dalén

Utvecklingsstrateg

jämställdhet

Umeå kommun

Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag

2025-08-27

§ 182

Diariennr: IFN-2025/00139

Motion 12/2025 - Förtjänstgåvor och uppvaktningar även för personer i daglig verksamhet

Beslut

Individ- och familjenämnden yttrar sig till kommunstyrelsen i enlighet med yttrande 2025-05-21 och föreslår att kommunfullmäktige avslår motionen.

Reservation

Andreas Sellstedt (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Ärendebeskrivning

Vänsterpartiet föreslår i en motion till kommunfullmäktige att alla som deltar i daglig verksamhet ska omfattas av regelverket för förtjänstgåvor och kommunala uppvaktningar, på liknande villkor som kommunens anställda samt att den som övergår från daglig verksamhet till anställning i Umeå kommun, eller vice versa, får tillgodoräkna sig tiden inom daglig verksamhet i förhållande till ovanstående regelverk.

Förvaltningen föreslår att nämnden yttrar sig i enlighet med yttrande 2025-05-21.

Arbetsutskottets beslutsordning

Yrkanden

Andreas Lundgren (S), Igor Hell (M) och Veronica Kerr (KD) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut, att föreslå att kommunfullmäktige ska avslå motionen.

Andreas Sellstedt (V) yrkar bifall till motionen.

Umeå kommun

Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag

2025-08-27

Arbetsutskottets beslutsgång

Ordförande ställer bifall mot avslag för tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Ordförande finner att arbetsutskottet bifaller tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Ordförande ställer bifall mot avslag för Sellstedts (V) yrkande.

Ordförande finner att arbetsutskottet avslår Sellstedts (V) yrkande.

Reservation

Andreas Sellstedt (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Individ- och familjenämndens beslutsordning

Yrkande

Andreas Lundgren (S), Igor Hell (M) och Veronica Kerr (KD) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut, att föreslå att kommunfullmäktige ska avslå motionen.

Hanna Lundin Jernberg (L) och Andreas Sellstedt (V) yrkar bifall till motionen.

Individ- och familjenämndens beslutsgång

Ordförande frågar om yrkandena är rätt uppfattade och finner så.

Ordförande ställer bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut mot bifall till motionen och finner att individ- och familjenämnden har beslutat att bifalla tjänsteskrivelsens förslag till beslut att föreslå att kommunfullmäktige avslår motionen.

Votering begärs och verkställs.

En ja-röst innebär bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut och en nej-röst innebär bifall till motionen.

Resultat av voteringen

Ja 9

Umeå kommun
Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag
2025-08-27

Nej 2
Avstår 0

Ledamöter	Närvarande	Ja	Nej	Avstår
Ordf. Andreas Lundgren (S) Ers:	x	X		
V. ordf. Hanna Lundin Jernberg (L) Ers:	x		x	
Mehrana Bassami (S) Ers:	x	x		
Leif Berglund (S) Ers:	x	x		
Gisela Lindmark Eriksson (S) Ers:	x	x		
Bo Johansson (S) Ers:	x	x		
Igor Hell (M) Ers:	x	x		
Alireza Mosahafi (M) Ers:	x	x		
Andreas Sellstedt (V) Ers:	x		x	
Ahmed Hersi (MP) Ers:	x	x		
Veronica Kerr (KD) Ers:	x	x		

Reservation

Andreas Sellstedt (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande att bifalla motionen.

Beslutsunderlag

Yttrande 2025-05-21
Motion 12/2025 Förtjänstgåvor och uppvaktningar även för personer i daglig verksamhet

Umeå kommun

Individ- och familjenämnden

Protokollsutdrag

2025-08-27

Beredningsansvariga

Marie Eriksson, HR-strateg

Marie Thomas, Biträdande verksamhetschef funktionshinderomsorg

Lena Bolin, Utredare

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

Motion till Umeå kommunfullmäktige, 2025-03-25

Förtjänstgåvor och uppvaktningar även för personer i daglig verksamhet

Daglig verksamhet är en insats för personer med funktionsnedsättning, som är i yrkesverksam ålder men som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig. Deltagarna på daglig verksamhet är vanligen personer med intellektuell funktionsnedsättning, autism eller autismliknande tillstånd, eller personer som efter hjärnskada i vuxen ålder fått en betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning. Daglig verksamhet är ofta ett viktigt socialt sammanhang, och många deltagare utför en värdefull arbetsinsats under sin tid på daglig verksamhet.

Inom Umeå kommun uppmärksammas anställda och förtroendevalda med lång tjänstgöringstid, vid pensionering och då personer fyller 50 och 60 år, genom förtjänstgåvor och uppvaktningar. Detta är en uppskattad tradition för att visa erkännande för deras insatser (enligt *Regler för förtjänstgåvor och kommunala uppvaktningar*. DNR: KS-2019/00284). Däremot saknas motsvarande tradition för personer som deltar i kommunens dagliga verksamhet, trots att dessa individer varit aktiva under många år och bidragit till kommunens verksamhet på ett betydande sätt. Malmö, Göteborg, Lund, Halmstad, Huddinge, Boden och Uppsala är bara några exempel på kommuner som redan infört minnesgåvor för deltagare i daglig verksamhet.

Vi anser att alla som på något sätt arbetar inom Umeå kommun, inklusive deltagare i daglig verksamhet, ska betraktas som de medarbetare de är. Att inkludera dessa personer i traditionen med förtjänstgåvor och uppvaktning skulle vara ett viktigt steg för att visa uppskattning för deras insatser och främja en känsla av delaktighet och erkännande.

Vänsterpartiet yrkar:

att alla som deltar i daglig verksamhet ska omfattas av regelverket för förtjänstgåvor och kommunala uppvaktningar, på liknande villkor som kommunens anställda, och

att den som övergår från daglig verksamhet till anställning inom Umeå kommun, eller vice versa, får tillgodoräkna sig tiden inom daglig verksamhet i förhållande till ovanstående regelverk

Liv Zetterberg
Linda Lotare
Vänsterpartiet

Kommunfullmäktige

Motion 12/2025 - Förtjänstgåvor och uppvaktningar även för personer i daglig verksamhet; Liv Zetterberg (V) och Linda Lotare (V)

Vänsterpartiet föreslår i en motion till kommunfullmäktige att alla som deltar i daglig verksamhet ska omfattas av regelverket för förtjänstgåvor och kommunala uppvaktningar, på liknande villkor som kommunens anställda och att den som övergår från daglig verksamhet till anställning i Umeå kommun, eller vice versa, får tillgodoräkna sig tiden inom daglig verksamhet i förhållande till ovanstående regelverk.

Motionen beskriver att insatsen daglig verksamhet är ett viktigt socialt sammanhang för personer med olika typer av funktionsvariationer och där många utför en värdefull arbetsinsats, som bör uppmärksammas. Anställda och förtroendevalda inom Umeå kommun uppvaktas vid tillfällen som lång tjänstgöringstid, pensionering och vid 50 och 60 år och där det saknas motsvarande tradition för de som deltar i daglig verksamhet.

Aktuellt kunskapsläge

Insatsen daglig verksamhet

Daglig verksamhet är en insats enligt 9 § 10 LSS och vänder sig till vissa personer med funktionsnedsättning i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och som inte utbildar sig. Verksamheten ska erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap efter individens önskemål samt främja delaktigheten i samhället.¹

Sett till antalet individer är daglig verksamhet den största insatsen inom LSS och är även den insats som ökar mest. År 2022 hade 41 181 personer daglig verksamhet, jämfört med 32 801 personer 2013² (i Umeå kommun

¹ [Daglig verksamhet, LSS - Socialstyrelsen](#). Hämtades 2025-04-25.

² <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/funktionshinder/daglig-verksamhet-lss/>. Hämtad 2025-04-22.

finns cirka 530 personer med daglig verksamhet). Ur ett mer arbetsrättsligt perspektiv definieras inte en deltagare i daglig verksamhet som en arbetstagare. Arbetsuppgifterna i daglig verksamhet kan vara detsamma som hos arbetsgivare på den reguljära arbetsmarknaden, men den dagliga verksamheten kan innehålla både aktiviteter med habiliterande inriktning och mer produktionsinriktade uppgifter. Skillnaden är bland annat att daglig verksamhet inte är en anställningsform och att syftet med den dagliga verksamheten inte är att producera varor eller tjänster. LSS bygger även på frivillighet, då deltagaren inte är skyldig att vara med i den dagliga verksamheten. Skatteverket anser att uppdragstagare kan omfattas av reglerna om skattefrihet för gåvor till anställda, men att personer som deltar i daglig verksamhet enligt LSS räknas vanligtvis inte som uppdragstagare.³

Exempel på kommuner som uppmärksammar lång tjänstgöring

Vid en utblick finns det precis som motionen redogör för kommuner som uppmärksammar personer med lång tjänstgöring inom daglig verksamhet. Nedanstående avsnitt återger några exempel på detta.

Efter samtal med Uppsala kommun, så berättar de att deltagare i daglig verksamhet som arbetat i 25 år uppmärksammas genom utdelning av förtjänsttecken och en inbjudan till middag på Uppsala konsert och kongress. Man menar på att personer inom daglig verksamhet förtjänar uppskattning då de bidrar på olika sätt och efter förmåga till kommunens verksamhet, även om många inte har en producerande roll. Utformningen har skett genom att omsorgsnämnden gav förvaltningen i uppdrag att tillsammans med brukarrådet planera för uppvaktningen och där brukarrådets roll skulle vara att se över på vilket sätt tillställningen ska hållas och på vilket sätt varje person ska firas samt att det ska vara högtidligt. Förvaltningen fick även i samband med detta se över den ekonomiska ramen för uppvaktningen samt ge förslag på budget. Rutin och form för återkommande evenemang finns numera och uppvaktningen äger rum på Uppsala konsert och kongress där de flesta väljer att delta.

Bodens kommun berättar att hos de väcktes frågan om att alla medarbetare, även i andra anställningsformer, skulle uppmärksammas, genom ett medborgarförslag 2023, vilket inneburit att nu uppvaktas alla som har haft sysselsättning eller daglig verksamhet med en gåva som tack för lång och trogen tjänst i Bodens kommun. Daglig verksamhet erbjuder ett grupptillfälle där individen får välja att delta, men de allra flesta har hittills valt att bli uppvaktade enskilt.

³ [Personalvårdsförmåner och gåvor till uppdragstagare | Rättslig vägledning | Skatteverket](#). Hämtad 2025-04-25.

Även i Lunds kommun får medarbetare inom daglig verksamhet ta emot hederstecken efter 25 års arbete. Det anordnas middag och precis som alla andra kommunanställda får de från daglig verksamhet en gåva för sin långa arbetsinsats.⁴

I Ystad yrkade Vänsterpartiet i en motion att alla som deltar i daglig verksamhet ska inkluderas i kommunens återkommande avtackning av personal för lång och trogen tjänst. När ärendet gick upp till beslut var svaret att de berörda redan får uppskattning från kommunen.⁵

När det gäller födelsedagar så ser det lite olika ut inom daglig verksamhet bland kommunerna som förvaltningen varit i kontakt med. Boden uppvaktar bara vid lång och trogen tjänst och vid pensionsavgång, medan Uppsala även uppvaktar sina deltagare vid födelsedagarna 50 och 60 år

Uppvaktning av anställda i Umeå kommun

Varje år uppmärksammar Umeå kommun de som arbetat 25 år i kommunens tjänst. 25-årsjubilarerna får välja en förtjänstgåva och blir inbjudna till en förtjänstgåvolunch. Gåvan omfattar tillsvidareanställda med månadslön som under de senaste fem åren har haft kommunen som huvudarbetsgivare.⁶

I kommunen uppvaktas anställda som fyller 50 och 60 år med blommor eller presentbox och uppvaktningen sköts av den anställdes chef. En anställd som avgår från sin anställning med anledning av ålderspension eller varaktig sjukersättning, avtackas med minnesgåva samt en blombukett. Gåvan är ett presentkort och det går att välja mellan smycke eller klocka, konst och resa. Det är berörd chef som ansvarar för avtackningen och kostnaden belastar respektive verksamhet.⁷

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser inte att det går att likställa insatsen daglig verksamhet med en anställning då insatsen är frivillig, men ser det däremot som värdefullt att förbereda deltagaren för den tid som kommer efter ålderspension. Att sluta på daglig verksamhet kan vara en förändring som skapar oro för den enskilde. Mot bakgrund av det håller en rutin på att tas

⁴ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/storslagen-fest-i-arenan-medarbetare-fran-daglig-verksamhet-uppmärksammas>. Hämtad 2025-04-08. Hämtad 2025-04-29.

⁵ <https://www.ystadsallehanda.se/artikel/ingen-avtackning-for-daglig-verksamhet/>. Hämtad 2025-05-05.

⁶ [Minnesgåva vid avgång med pension - Intranät Umeå kommun](#). Hämtad 2025-05-07.

⁷ [Födelsedagar - Intranät Umeå kommun](#). Hämtad 2025-05-07.

fram som inte handlar om firande utan ett omhändertagande för att motverka de riskfaktorer som finns, exempelvis ensamhet och isolering. Det är viktigt att prata om förberedelser för pensionering och formulera nya mål utifrån den nya situationen. Däremot ser förvaltningen att det även skulle kunna gå att göra en rutin för hur de personer som slutar med insatsen avtackas.

Det finns i sammanhanget en svårighet att tillämpa det som motionen yrkar på, det vill säga att personer inom daglig verksamhet omfattas av regelverket för förtjänstgåvor utifrån samma regelverk som anställda samt ska kunna tillgodoräkna sig tiden från daglig verksamhet till anställning i Umeå kommun. Detta på grund av att ersättningen för deltagarna återfinns i Personec endast sedan tio år tillbaka, då systemet infördes i kommunen. Dessförinnan hanterades ersättningen på andra sätt, vilket gör det problematiskt att räkna ihop den sammanlagda tiden och är något att också ha med sig ur ett rättviseperspektiv.

Personer inom daglig verksamhet brukar i dagsläget som regel inte uppvaktas när de fyller 50 och 60 år. Däremot har vissa verksamheter regelbundna fikaträffar, där födelsedagar uppmärksammas.

Förvaltningen anser att insatsen daglig verksamhet är frivillig och inte går att likställa med en anställning i kommunen samt att en rutin för närvarande håller på att tas fram för att tillgodose rätt omhändertagande och trygghet för målgruppen när det gäller tiden efter ålderspension. Däremot ser förvaltningen att det skulle kunna gå att göra en rutin för hur de personer som slutar med insatsen avtackas. Förvaltningen föreslår därför att motionen avslås.

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Marie Eriksson
HR-strateg

Tjänsteskrivelse

2025-11-04

Kommunfullmäktiges
jämsällldhetsutskott

Diariernr: KS-2025/00768

JUSK Remiss Umeå kommuns friluftsprogram 2026-2030

Förslag till beslut

JUSK beslutar att anta yttrande enligt nedan.

Ärendebeskrivning

Fritidsnämnden har beslutat att överlämna förslag till *Umeå kommuns friluftsprogram 2026–2030* till berörda nämnder, Visit Umeå AB och Länsstyrelsen Västerbotten för yttrande och önskar synpunkter kring friluftsprogrammets upplägg och innehåll.

Friluftsprogrammets fokusområden visar vilken riktning kommunen vill ta och vilken utveckling som förväntas uppnå. Det fungerar som en gemensam grund för alla nämnder och pekar ut områden där samarbete behövs för att nå förbättringar. Fokusområdena ger också stöd i nämndernas egna prioriteringar och verksamhetsplanering. Mer detaljerade åtgärder beslutas av respektive nämnd inom ramen för sin verksamhetsplan eller i särskilda planer.

Jämställdhetsutskottets yttrande

Jämställdhetsutskottet ser positivt på att Umeå kommuns friluftspolitiska ambitioner tydliggörs och att inriktningen för kommunens arbete och den önskade utvecklingen inom området beskrivs.

I programmet hänvisas till Umeå kommuns mål med friluftslivet, som bland annat handlar om att natur och gröna miljöer ska vara tillgängliga och att planeringen ska genomsyras av delaktighet och engagemang genom samarbete med medborgare och föreningar. Umeå kommuns övergripande jämställdhetspolitiska inriktningsmål är att Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Detta har bäring på målen med friluftslivet såtillvida att ett inkluderande friluftsliv innebär att alla oavsett kön har förutsättningar att delta.

Jämställdhetsutskottet noterar att programmet inte nämner jämställdhet eller hänvisar till kön som en faktor att förhålla sig till, och ser gärna att

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00768

detta justeras i den reviderade versionen av programmet. Nedan föreslås de fokusområden där utskottet ser att ett jämställdhetsperspektiv är av särskild relevans.

Fokusområde: Natur ska bli tillgänglig för fler

I fokusområdet beskrivs att "det är viktigt att aktivt arbeta för att människor med olika förutsättningar ska ha möjlighet att utöva och ta del av friluftsliv". Kön är en av de faktorer som påverkar människors förutsättningar att ta del av friluftslivet.

I Naturvårdsverkets rapport *Uppföljning av målen för friluftslivspolitik* 2023 framgår att som svar på frågan om det fanns aktiviteter som respondenten inte hade utövat i den utsträckning som personen önskat under de föregående 12 månaderna och varför ses signifikanta skillnader mellan kvinnor och män ses för orsakerna "alltför fysiskt krävande" samt "känner mig otrygg". Kvinnor upplever dessa hinder i större utsträckning än män. En koppling till trygghetsarbete är därför relevant för detta fokusområde.

Fokusområde: Stärkt engagemang och samverkan

Detta fokusområde lyfter vikten av att involvera allmänheten och olika aktörer i samhället för att utveckla friluftslivets alla dimensioner. Här är det angeläget att säkerställa en bred representation av personer med olika kön, bakgrund, förutsättningar och livsvillkor i dialoger som genomförs.

Fokusområde: Öka tillgången till natur för friluftsliv

I detta fokusområde hänvisas till vikten av närhet och tillgänglighet med aktiva färdssätt till parker, rekreations- och fritidsområden, inte minst för äldre, barn och personer med funktionsnedsättning som kan ha det svårare att ta sig till mer avlägsna naturområden.

Utöver frågan om trygghet som nämndes ovan, är frågan om mobilitet i relation till tillgången till natur för friluftsliv relevant även ur ett jämställdhetsperspektiv. Umeå kommuns senaste resvaneundersökning visar att 81% av männen jämfört med 73% av kvinnorna har tillgång till egen bil i hushållet, och männen har även körkort för personbil i högre grad än kvinnorna.

Fokusområde: Förstärkt samverkan mellan strategiskt friluftslivsarbete och strategiskt folkhälsoarbete i kommunen

Att vistas i naturen och delta i friluftsliv har många positiva effekter på folkhälsan och det övergripande folkhälsomålet är att skapa förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Inom ramen för de nationella jämställdhetspolitiska delmålen återfinns jämställd hälsa (delmål

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00768

5) som innebär att kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor. En jämställd hälsa är ett mål i sig, men en god hälsa för kvinnor och män respektive flickor och pojkar bidrar även till ett jämställt och aktivt deltagande i samhället. Jämställdhetsutskottet ser att det här finns goda möjligheter till synergieffekter mellan dessa områden under det övergripande paraplyet social hållbarhet.

Fokusområde: Öka kunskapen om friluftsliv för allmänheten

I arbetet med att marknadsföra och synliggöra utomhusupplevelser och friluftsliv vill utskottet göra medskicket kring vikten av en medvetenhet kring könsstereotypa normer och föreställningar. För att alla ska kunna delta på lika villkor behöver också alla känna sig välkomna. För att detta ska vara möjligt är det viktigt att ha en kritisk blick och ställa frågor kring vem som deltar, hur informationen ser ut vad gäller exempelvis bildval, vem som nås av vilken information och i vilka kanaler, och så vidare för att såväl kvinnor som män ska känna sig inkluderade och representerade.

Övrigt

Utskottet föreslår också att fokusområdet "Förstärka beskyddet för skyddade områden" byter namn till "Förstärka skyddet för skyddade områden" för att vara språkligt korrekt.

Beslutsunderlag

Umeå kommuns friluftsprogram 2026 – 2030, remissversion
Remissmissiv Umeå kommuns friluftsprogram

Beredningsansvariga

Annika Dalén, utvecklingsstrateg jämställdhet
Linda Gustafsson, jämställdhetsstrateg

Beslutet ska skickas till

Svar på remissen skickas till umea.fritid@umea.se senast 30 november 2025. Märk ämnesraden med FN-2016/00260

Förnamn, Efternamn
Befattning

Annika Dalén
Utvecklingsstrateg
jämställdhet

Från: Elisabeth Anttu
Skickat: den 28 augusti 2025 15:41
Till: BN Diarium; Utbildningskontoret; KS Diarium; Miljö- och hälsoskydd; TN Diarium SHBK; Info Visitumea; vasterbotten
Ämne: Remiss: Umeå kommuns friluftsprogram 2026-2030
Bifogade filer: Protokollsutdrag.pdf; Friluftsprogram 2026-2030 remissversion.pdf; FN-2022_00003-23 Kartläggning av friluftsområden - Umeå Kommun.pdf; FN-2014_00283-5 Protokollsutdrag.pdf; FN-2014_00283-2 ForstudieNaturcentrumUmeaKnLONA_slutversion.pdf

Flagga: Har meddelandeflagga

Till byggnadsnämnden, för- och grundskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, kommunstyrelsen, miljö- och hälsoskyddsnämnden, tekniska nämnden, Visit Umeå AB och Länsstyrelsen Västerbotten

Hej,

Fritidsnämnden har beslutat att överlämna förslag till *Umeå kommuns friluftsprogram 2026–2030* till berörda nämnder, Visit Umeå AB och Länsstyrelsen Västerbotten för yttrande.

Bifogat finns fritidsnämndens beslut 2025-08-22, remissversion av Umeå kommuns friluftsprogram 2026–2030 och bakgrundsunderlag.

Remissförfarande:

Fritidsnämnden önskar synpunkter kring friluftsprogrammets upplägg och innehåll.

Svar på remissen skickas till umea.fritid@umea.se senast **30 november 2025**. Märk ämnesraden med FN-2016/00260.

Notera:

Friluftsprogrammets fokusområden visar vilken riktning kommunen vill ta och vilken utveckling som förväntas uppnås. Det fungerar som en gemensam grund för alla nämnder och pekar ut områden där samarbete behövs för att nå förbättringar. Fokusområdena ger också stöd i nämndernas egna prioriteringar och verksamhetsplanering. Mer detaljerade åtgärder beslutas av respektive nämnd inom ramen för sin verksamhetsplan eller i särskilda planer.

Vid frågor om friluftsprogrammet kontakta:

Thomas Savilahti, fritidskonsulent
thomas.savilahti@umea.se

med vänlig hälsning

Registrator
umea.fritid@umea.se

Umeå kommun
Fritidsförvaltningen
901 84 Umeå

Besöksadress: Brogatan 12B

www.umea.se/kommun

Remissversion av

Friluftsprogram 2026–2030

Beslutad av:
Kommunfullmäktige

Diarienummer:
KS-2025/xxxxx

**Datum och paragraf för
beslutet:**

Dokumentet styr
Kommunens egna nämnder

Dokumenttyp:
Program

Giltighetstid:
2026 - 2030

**Dokumentansvarig
nämnd:**
Fritidsnämnden

Innehåll

Innehåll	2
1. Inledning	4
Bakgrund	4
Syfte	5
Metod och framtagande	5
Avgränsning	6
Giltighetstid	6
Vem berörs av programmet	6
Vem styrs av programmet	6
Begrepp och definitioner	7
2. Mål	8
Kommunala mål	8
Nationella mål för friluftsliv	8
Agenda 2030	9
3. Fokusområden	11
Fokusområde: Natur ska bli tillgänglig för fler	11
Fokusområde: Stärkt engagemang och samverkan	12
Fokusområde: Öka kunskapen om allemansrätten	13
Fokusområde: Öka tillgången till natur för friluftsliv	13
Fokusområde: Förstärka beskyddet för skyddade områden	15
Fokusområde: Möjligheten till friluftsliv för unga	16
Fokusområde: Förstärkt samverkan mellan strategiskt friluftslivsarbete och strategiskt folkhälsoarbete i kommunen	16
Fokusområde: Öka kunskapen om friluftsliv hos allmänheten	17
4. Genomförande av programmet	18
Ansvarsfördelning	18
Konkretisering av åtgärder	19
5. Uppföljning av programmet	20

6. Andra styrande kommunala dokument och program med beröring på friluftsliv	20
Översiktsplan.....	20
Kartläggning och klassning av friluftsområden i Umeå kommun	24
Parkprogram.....	24
Riktlinjer för lekmiljöer och skogen	24
Umeås lokala miljömål	25
Cykeltrafikprogram.....	26
Kollektivtrafikprogrammet.....	26
Föreskrifter och skötselplaner för naturreservat.....	26
Program för tillgänglighet i Umeå kommun 2018 - 2030	26
Umeå kommuns landsbygdsprogram	26
Grönstrukturprogram, under framtagande	27
Medverkande	28
Bilagor.....	29
Bilaga 1: Kartläggning av friluftsområden i Umeå kommun	30
Bilaga 2: Naturvårdsverkets tio friluftsmål	33

1. Inledning

Friluftsliv handlar om mötet mellan människa och natur och har bevisad positiv effekt på både fysisk och psykisk hälsa. Det främjar sociala relationer och bidrar till hållbar natur- och kulturturism och regional utveckling. Därför är tillgången till friluftsområden värdefull både för individen och samhället i stort.

Möjligheten till ett aktivt friluftsliv med högkvalitativa rekreationsområden har blivit en viktig faktor vid val av bostadsort. Närheten till friluftsområden spelar en stor roll i skapandet av en attraktiv boendemiljö.

Umeå kommun erbjuder vackra naturmiljöer med kust- och älvskapslandskap, skogar och bergsterräng, vilket skapar utmärkta förutsättningar för friluftsliv året om. Trots det är många av dessa områden fortfarande relativt okända för både invånare och besökare. Det gäller både stadsnära friluftsområden och friluftsområden på Umeås landsbygder.

För att bevara och utveckla friluftsmiljöer i en växande kommun krävs tydlig och strukturerad stadsplanering. Ett friluftsprogram kan ge en helhetsstrategi för att stärka natur- och friluftsförhållanden i kommunen. Från utpekade områden i översiktsplanen och dess fördjupningar konkretiseras friluftsprogrammet som ett styrmedel om hur dessa områden ska förvaltas vidare inom respektive ansvarsområde bland Umeå kommuns förvaltningar. Genom samarbete mellan förvaltningar och andra aktörer kan friluftslivet bli mer tillgängligt och synligt för invånarna.

Ett övergripande friluftsprogram kan därmed bidra till att fler upptäcker Umeås natur, samtidigt som det stärker stadens attraktionskraft inom besöksnäringen och främjar en hållbar utveckling.

Bakgrund

Kommunen har en nyckelroll i att skapa förutsättningar för ett fungerande friluftsliv.

Människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv är en viktig källa till välbefinnande, god hälsa och social gemenskap. Umeå kommun växer och med 200 000 invånare som mål år 2050 är det viktigt med en tydlig strategi för att bevara och utveckla Umeås attraktivitet med möjligheter att utöva friluftsliv och rekreation.

Fritidsnämnden har en vision om att vara en hälsokommun som erbjuder kommunens invånare en livsmiljö som bland annat främjar en god folkhälsa och sociala värden med

möjligheter till gemenskap, rekreation, rörelserikedom och friluftsliv för alla oavsett ålder och bakgrund.¹

Ett steg mot en mer sammanhållen friluftspolitik togs när fritidsnämnden rekommenderade att kommunfullmäktige skulle ge nämnden i uppdrag att ta fram ett friluftsprogram som komplement till övriga plan- och programdokument. Förslaget antogs formellt genom kommunfullmäktige inför 2019, där fritidsnämnden tilldelades huvudansvaret för uppdraget.²

I de fördjupade översiktsplanerna finns utpekade områden för friluftssändamål som kan och bör utvecklas. Fritidsförvaltningen har genomfört en kartläggning och bedömning av dessa områden. Länsstyrelsen i Västerbotten beviljade stöd i form av lokalt naturvårdsbidrag, LONA, för genomförandet av kartläggningen med syfte att stärka och kvalitetssäkra friluftslivet inom Umeå kommun. Resultatet har sammanställts i en digital karta med hjälp av ett geografiskt informationssystem, se utdrag bilaga 1.

Syfte

Syftet med programmet är att tydliggöra Umeå kommuns friluftspolitiska ambitioner.

Friluftsprogrammet, tillsammans med en kommande åtgärdsplan är ett samlat och fördjupat underlag som belyser vad som görs och vilka utvecklingsområden som ska prioriteras.

Det ska också förtydliga ansvarsfördelningen för de fokusområden som berör friluftsliv.

Metod och framtagande

Arbetet med friluftsprogrammet har letts av en arbetsgrupp inom fritidsförvaltningen, med stöd från experter inom olika kommunala verksamheter³. Förutom att de har bidragit med faktaunderlag har verksamheterna även deltagit i en workshop kopplad till fokusområdena. Ideella föreningar, organisationer och friluftslivsintressenter har varit del i processen vid kartläggningen av friluftsområden i Umeå kommun.

Resultatet från 2019 års stadsdelsdialoger, som samordnades av Strategisk utveckling (tidigare Övergripande planering), har lyft fram medborgarnas favoritplatser i stadsnära utemiljöer och tas i beaktande i programmet.

¹ Fritidsnämnden, FN-2023/00044.

² Kommunfullmäktigemål till nämnderna, 2018. *Planeringsföresättningar, budget och investeringar*.

³ Kommunala verksamheter: Fritidsförvaltningen, Gator och parker, Strategisk utveckling, Miljö- och hälsoskydd, Mark och exploatering, Näringsliv, Utbildning och Visit Umeå.

Avgränsning

Friluftsprogrammet omfattar hela kommunen och fokuserar på generella frågor som bland annat kopplar till naturvårdsverkets nationella friluftsmål.

Fokusområden beskriver inriktning för kommunens arbete och vilken utveckling som programmet förväntas bidra till.

Giltighetstid

Programmet gäller år 2026–2030. För att hålla programmet aktuellt så ska det därefter revideras varje mandatperiod.

Vem berörs av programmet

Friluftsprogrammet berör en bred målgrupp beroende på dess intressen. Programmets målgrupp är kommunens organisationer/verksamheter medan friluftslivets målgrupp är allmänheten, enskilda individer likväl som familjer och andra intressegrupper som söker gemensamma utomhusupplevelser, där barn och ungdomar utgör en viktig målgrupp.

Förskolor och skolor integrerar friluftsliv i undervisningen för att främja lärande och hälsa.

Föreningsaktiviteter genom organisationer, ex. scouterna och idrottsföreningar, spelar en central roll i att engagera unga i naturaktiviteter, det ideella föreningslivet står för merparten av friluftsanläggningarna på landsbygden.

Ideella organisationer har en viktig roll i att engagera unga i naturaktiviteter genom sina föreningsverksamheter. På landsbygden är det ideella föreningar som ansvarar för sina friluftsanläggningar oftast med bidrag från kommunen.

Vidare kan föreningar och organisationer, Friluftsrämjandet, Svenska Turistföreningen samt jakt- och fiskeföreningar, arrangera aktiviteter och utbildningar för olika grupper. Aktörer inom natur- och kulturturism och dess aktiviteter och arrangemang bidrar till att stärka den lokala och regionala attraktiviteten och medverkar till en stark och hållbar utveckling och regional tillväxt.

Offentliga aktörer har en viktig roll genom att ansvara för friluftsområden, leder och naturreservat. Dessutom arbetar aktörer som Naturvårdsverket och Länsstyrelser med natur- och friluftsförhållanden för att säkerställa tillgången till och utvecklingen av friluftslivet i Sverige.

Vem styrs av programmet

Kommunens nämnder ska följa programmet och ansvara för respektive nämnds verksamhetsområde. De som främst berörs är byggnadsnämnden, fritidsnämnden, för- och

grundskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, kommunstyrelsen, miljö- och hälsoskyddsnämnden samt tekniska nämnden.

Begrepp och definitioner

Begreppet **friluftsliv** kan innefatta helt olika saker och aspekter för olika människor. För friluftsprogrammet används den officiella definition som bland annat finns i *Förordning om statsbidrag till friluftsanslag* (SFS 2010:2008). **Friluftsliv** – en definition, *Vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling*.

Friluftsområde är ett område som erbjuder goda möjligheter för allmänheten att utöva friluftsliv i en relativt orörd eller lätt tillgänglig naturmiljö. Området ska ha ett långsiktigt skydd eller planeringsstatus som bevarar dessa möjligheter.⁴

I utpekade områden kan jord- och skogsbruk och andra näringar bedrivas med särskild hänsyn till rekreations- och friluftshintressen, där stor vikt läggs även vid att bevara den biologiska mångfalden⁵

Tillgänglighet: Riksdagens mål om **tillgänglig** natur för alla innebär att alla människor ska ha möjlighet att vistas i och njuta av natur- och kulturlandskapet. Tillgänglighet handlar om människors kunskap om att friluftsområden existerar och deras föreställningar om hur tillgängliga områdena är. Att känna sig välkommen till, lockad och stimulerad av naturen är avgörande för att områden ska användas. Se även Umeå kommuns tillgänglighetsprogram.⁶

Tillgänglighetsanpassad: Tillgänglighetsanpassade friluftslivs- och naturområden ger människor med funktionsvariationer tillgång till olika friluftslivsaktiviteter.

Fysisk tillgänglighet: Fysisk tillgänglighet inom friluftslivet handlar om att säkerställa att naturområden, leder och friluftslivsanläggningar kan användas av så många som möjligt, oavsett fysiska förutsättningar. Det innebär att ta hänsyn till personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, äldre personer, barnfamiljer med barnvagnar och andra grupper med särskilda behov.

⁴ Naturvårdsverket.se

⁵ Skogsstyrelsen.se

⁶ <https://www.umea.se/kommunochpolitik/manskligarattigheter/tillganglighetochfunktionsnedsattning.4.88db09b1724ee319ca375.html>

2. Mål

Kommunala mål

Programmet för friluftsliv har koppling till ett flertal styrdokument med beröring på friluftsliv - se avsnitt 6, *Andra styrande kommunala dokument och program med beröring på friluftsliv*.

Enligt Umeå kommuns strategiska plan för 2016 - 2028 ska Umeå kommun aktivt arbeta för att skapa goda levnadsvillkor för alla. I planen är det övergripande målet att hela Umeå kommuns utveckling och tillväxt ska ske med social, ekologisk, ekonomisk och kulturell hållbarhet med visionen om 200 000 medborgare år 2050.

Umeå kommuns mål med friluftslivet:

Tillgänglighet året runt – natur och gröna miljöer ska finnas nära folk och vara lätta att nå.

Hälsa och hållbarhet – främja fysisk aktivitet, folkhälsa och hållbara transporter.

Bevarande och utveckling – skydda kultur- och naturvärden men ändå möjliggöra rekreation.

Delaktighet och engagemang – samarbeta med medborgare och föreningar i planeringen.

Nationella mål för friluftsliv

Umeå kommuns friluftsprogram förhåller sig till samma mål som den nationella friluftspolitiken.

Regeringsskrivelsen 2012/13:51 redovisar hur friluftspolitiken ska genomföras och följa uppsatta mål. Den bygger vidare på propositionen *Framtidens friluftsliv* (2009/10:238) och fastställer tio mätbara mål för att säkerställa att friluftslivet blir mer tillgängligt och hållbart för alla.

De tio målen i skrivelsen omfattar:

- **Tillgänglighet** – att fler ska ha möjlighet att utöva friluftsliv, oavsett bakgrund eller funktionsförmåga.
- **Samverkan** – att myndigheter, kommuner, föreningar och näringsliv arbetar tillsammans för att stärka friluftslivet.
- **Allemansrätten** – att allemansrätten värnas och sprids som en grund för tillgång till naturen.
- **Natur för friluftsliv** – att samhällsplanering tar hänsyn till friluftslivets behov av tillgång till attraktiva natur- och kulturlandskap.

- **Tätortsnära natur** – att bevara och utveckla grönområden nära städer för att ge fler möjlighet till friluftsliv i sin vardag.
- **Regional tillväxt** – att friluftsliv samt natur- och kulturturism bidrar till att stärka den lokala och regionala attraktiviteten och medverkar till en stark och hållbar utveckling och regional tillväxt
- **Skyddade områden** – att friluftslivet skapar goda förutsättningar för utevistelse genom förvaltning och skötsel som främjar friluftsliv och rekreation.
- **Utbildning i friluftsliv** – att kunskap om friluftsliv integreras i skola och annan utbildning för att öka förståelsen för natur och miljö.
- **Folkhälsa** – att friluftsliv främjas som en resurs för bättre hälsa och livskvalitet.
- **Kunskap om friluftslivet** – att det finns hög kompetens i frågor som rör friluftsliv bland myndigheter, organisationer, kommuner, markägare och företag

Regeringsskrivelsen fungerar som ett verktyg för att styra och följa upp friluftspolitiken på nationell nivå, samtidigt som den ger vägledning för regionala och kommunala aktörer i arbetet med att utveckla och bevara friluftsmöjligheter.⁷

Agenda 2030

Friluftsprogrammet stödjer de globala hållbarhetsmålen i *Agenda 2030*, som består av 17 mål antagna av FN:s medlemsländer och ska uppnås till år 2030. Särskilt målen *God hälsa och välbefinnande (3)*, *God utbildning (4)*, *Minskad ojämlikhet (10)*, *Hållbara städer och samhällen (11)*, *Bekämpa klimatförändringarna (13)* samt *Ekosystem och biologisk mångfald (15)* har en tydlig koppling till friluftsprogrammet fokusområden och de nationella friluftsmålen. Genom att säkerställa tillgång till natur och friluftaktiviteter bidrar friluftslivet både till ökad livskvalitet och en hållbar utveckling på global nivå.

⁷ Se nationella mål, bilaga 2.

De 17 globala målen för hållbar utveckling (www.globalamalen.se)

3. Fokusområden

Den här delen av friluftsprogrammet beskriver åtta övergripande fokusområden som är prioriterade för Umeå kommun. Fokusområden beskriver inriktning för kommunens arbete och vilken utveckling som programmet förväntas bidra till. Det är områden som alla nämnder behöver samlas kring och gemensamt jobba för att förbättra. De är ett stöd för nämnder när de ska göra sin egen prioritering och planering av verksamhet. Respektive fokusområde har koppling till de nationella friluftsmålen, se Nationella mål för friluftsliv, bilaga 2.

Fokusområde: Natur ska bli tillgänglig för fler ⁸

Friluftsliv och naturvistelse kan utövas av alla, men möjligheten att ta del av friluftslivet varierar av olika anledningar. Den påverkas av faktorer som närhet, information och åtkomlighet, tillgänglighet och användbarhet liksom av människors förutsättningar och behov som exempelvis ålder, kunskap och funktionsförmåga.

Tillgänglighet handlar både om hur människor tar sig ut i naturen och hur de kan röra sig inom och nyttja anläggningar i den. Det är viktigt att öka kännedomen om friluftsområden och deras tillgänglighet för att fler ska kunna ta del av dem.

Exempelvis kan en god friluftsupplevelse främjas genom att det finns god information om utbudet av friluftsliv samt tydlig skyltning och information på leder och i friluftsområden. En hög standard och god skötselnivå på friluftsanordningar bidrar också till tillgänglighet och trivsel. Vidare är informationsmaterial om tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsvariationer på utvalda platser av stor betydelse, liksom en naturguide som underlättar för besökare att hitta och ta del av natur- och friluftsutbudet.

HUR

Kommunen bör förbättra information och kommunikation om friluftsliv på alla plan.

Förbättrade kommunikationsmöjligheter till kommunens besöksmål, friluftsliv- och naturområden

Det är viktigt att aktivt arbeta för att människor med olika förutsättningar ska ha möjlighet att utöva och ta del av friluftsliv. Detta förutsätter bland annat en god tillgänglighet och användbarhet, information och kunskapsspridning. Mer information om tillgänglighetsfrågor finns i ett separat tillgänglighetsprogram.⁹

⁸ Mål 1, nationellt mätbart mål: *Tillgänglig natur för alla*. Naturvårdsverket.se

⁹ www.umea.se/tillganglighet

Kommunikationsarbetet kan målgruppsanpassas, stor vikt läggs på allemansrätten, som är grundläggande för ett aktivt och rörligt friluftsliv.

Fokusområde: Stärkt engagemang och samverkan ¹⁰

Umeå har ett starkt föreningsliv där ideella föreningar spelar en central roll i friluftslivet. Det lokala engagemanget är viktigt för att erbjuda aktiviteter och sprida kunskap i hela kommunen. Den ideella sektorn bidrar starkt till friluftsanläggningar utanför tätorterna, och kommunen har en viktig roll i att fortsätta stötta föreningslivet för ett stärkt friluftsliv.

För att utveckla friluftslivets alla dimensioner bör även allmänheten involveras i dessa frågor. Kommunen har en samordnande roll i att skapa nätverk mellan olika aktörer medan Länsstyrelsen ansvarar för det regionala samarbetet och vägleder kommunerna.

Eftersom många natur- och friluftsområden ligger på privat, bolags- eller statlig mark är en god dialog mellan kommunen och markägarna viktig. Detta säkerställer ett långsiktigt utbud av friluftsmiljöer och främjar tillgången till friluftsliv för allmänheten.

Med en hållbar landsbygdsutveckling följer attraktiva landsbygder för boende, näringsliv, föreningar och besökare med fokus på turism, hållbar tillväxt, livskvalitet och samverkan. *Umeå kommunens Program för hållbar landsbygdsutveckling* konkretiserar detta genom fem tematiska målområden: livsmiljöer, näringsliv, offentlig service, infrastruktur och lokal utveckling.¹¹

HUR

En kommunövergripande samverkans- och planeringsgrupp för friluftsliv ska tillskapas. Arbetsgruppen föreslås ta sig an att:

- Besluta om formen för ett lokalt friluftsråd med adjungerad specialkompetens. Olika samverkansforum, organiserade möten och lotsmöten kan bidra till bättre samordning och insatser.
- Ansvarsfördelning inom kommunen för utveckling av friluftsliv och skötseln av friluftsområden.
- Framtagande av handlingsplan med prioriterade åtgärder för respektive verksamhet/förvaltning, bland annat ta vidare frågan om utvecklingen av Umeälvens delta med ett naturcentrum vid Tuvan och utvecklingen av Norrbyskär.

¹⁰ Mål 2 och 6, nationellt mätbart mål: *Starkt engagemang och samverkan samt Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling*. Naturvårdsverket.se

¹¹ www.umea.se/landsbygd

- Kommunen ska skapa förutsättningar för lokala initiativ inom besöksnäringen och utveckla samarbetet med länsstyrelsen och andra myndigheter, företag, rennärningen och föreningar.
- Engagemang i samarbeten som Landsbygdsutvecklingsrådet, Biosfärområde Vindelälven Juhttáahkka och Region Västerbotten är viktigt för fortsatt utveckling.

Fokusområde: Öka kunskapen om allemansrätten ¹²

Allemansrätten är en förutsättning för att alla kan vistas fritt i den svenska naturen. Utgångspunkten är respekt och ansvar för såväl naturen som markägare och andra användare av marken – olika platser och tidpunkter avgör vad du kan eller inte kan göra. Tillsammans är det vårt gemensamma ansvar att värna denna gamla sedvana med omtanke. För att öka den allmänna kunskapen och förståelsen är det därför viktigt att informera om allemansrättens innebörd liksom de rättigheter och skyldigheter den medför. Allemansrätten är ingen lag, däremot omges allemansrätten av lagar och regler som sätter gränser för vad som är tillåtet.¹³

HUR

Kommunen bör sprida information om allemansrätten via olika forum, exempelvis kommunwebben med länkar till Naturvårdsverket. Särskild kunskapsspridning bör riktas till för- och grundskola samt nysvenskar, i samverkan med SFI och andra utbildningsorgan.

Besökare i naturen ska få tydlig information om relevanta regler genom informationstavlor, hemsidor och online kartor.

Fokusområde: Öka tillgången till natur för friluftsliv ¹⁴

Umeå kommunen växer – då är det viktigt att säkerställa tillgången till naturområden för friluftsliv. Kommunen äger och förvaltar en stor del av den tätorts- och bostadsnära naturen vilket ger möjlighet att bevara och värna om viktiga frilufts-, natur- och kulturmiljövärden. Tillgången till attraktiv tätortsnära natur är en viktig del av en hållbar utveckling, vilket lyfts i Agenda 2030¹⁵ och Strategin för levande städer.¹⁶

¹² Mål 3, nationellt mätbart mål: *Allemansrätten*. Naturvårdsverket.se

¹³ <https://www.naturvardsverket.se/amnasomraden/allemansratten>

¹⁴ Mål 4 och 5, nationellt mätbart mål: *Tillgång till natur för friluftsliv samt Attraktiv tätortsnära natur*. Naturvårdsverket.se

¹⁵ FN:s Globala mål antogs av världens ledare 2015. Målen ska bidra till en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling och vara uppnådda till år 2030 i världens alla länder.

¹⁶ I strategin för Levande städer presenterar regeringen sin samlade politik för hållbar stadsutveckling. Det är

Utövandet av friluftsliv avtar med avståndet till naturen, och eftersom en stor del av friluftsliv utövas till vardags är närhet och tillgänglighet med aktiva färdssätt till parker, rekreations- och friluftsområden avgörande. Detta är särskilt viktigt för äldre, barn och personer med funktionsnedsättning, som kan ha det svårare med att ta sig till mer avlägsna naturområden. Därför bör små grönområden bevaras och hållas tillgängliga med aktiva färdssätt som gång, cykel och rörelsehjälpmedel, utan att det kräver långa transporter.

Utbudet av olika typer av leder utgör en viktig del för besökare och besöksnäring. Väl underhållna leder ökar den turistiska potentialen och kommunikationer till och från leder skapar goda förutsättningar för naturturism.

Översiktsplanen betonar vikten av att utveckla friluftsliv, rekreations- och utflyktsmål genom ökad tillgänglighet till Umeälvslandskapet, Röbäcksberget, Nydala-, Kulla- och Taveljöområdet.

Det är avgörande att kommunen har ett aktuellt kunskapsunderlag om natur- och friluftsområden, vilket bör uppdateras kontinuerligt. Dessutom behöver etablerade modeller finnas för att hantera eventuella målkonflikter mellan olika intressen. En kartläggning av kommunens friluftsområden har genomförts och sammanställts, vilket har resulterat i ett material med översiktliga beskrivningar av områdenas värden (Bilaga 1).

Vid detaljplanering bör Umeå kommun prioritera rekreations- och friluftsområden genom att planera för rekreationsområden (R-områden) samt allmän platsmark (parkmark). R-områden, som fritidsförvaltningen har rådighet över, kan över tid nyttjas och utvecklas till friluftsliv och rekreationsanläggningar. Eftersom allmän platsmark har begränsningar i förändrade användningsområde, är det viktigt att noggrant värdera och planera dessa områden.

HUR

Kommunen bör sträva efter att säkerställa prioriterade naturområden, bland annat genom att upprätta avtal med markägare, samt överväga bildande av naturreservat i områden av särskild vikt.

För att trygga friluftsliv och skydda naturvärden fram till 2030 samt i kommunens fortsatta utveckling, bör fler friluftsområden planeras och utvecklas.

Det är även viktigt att integrera friluftsliv- och rekreationsområden i detaljplaner för att möta framtida behov av offentliga miljöer och anläggningar. Över tid kan dessa nyttjas och

Sveriges första nationella stadsutvecklingsstrategi. Strategin fokuserar på mål för hållbara städer liksom politik för i huvudsak städernas transporter och grönska samt innovativt och hållbart byggande. <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2018/05/kortversion-av-strategi-for-levande-stader/>

utvecklas som frilufts- och rekreationsanläggningar för att möta framtida behov av offentliga miljöer och anläggningar.

Vid detaljplanering bör särskild hänsyn tas till att bevara och utveckla naturområden nära bostäder för rekreation, turism och friluftsliv.

Fokusområde: Förstärka beskyddet för skyddade områden ¹⁷

Områden som har särskilt stor betydelse för djur, växter och människor kan behöva skyddas av lagen. Skyddade områden är exempelvis naturreservat, vattenskyddsområden, djur- och växtskyddsområden och Natura 2000. Kommunen kan inte bilda men däremot genomföra skötselåtgärder inom Natura-2000 områdena för att gynna friluftslivet, så länge de inte är i konflikt med bevarandemålen. Kommunen kan ingå naturvårdsavtal för områden som förutom att bevara naturvärden också har värden för friluftsliv.

I översiktsplanen finns det utpekade både skyddad natur som naturreservat och skyddsvärd natur med potential att utvecklas till rekreationsområden. Natura 2000 områden, särskilt Umeälvens delta och slätter i stadens närhet är viktiga resurser för rekreation. ¹⁸

Skyddade områden, inklusive naturreservat, spelar en central roll för både friluftsliv och naturturism. Naturreservatens regler ska inte begränsa, utan snarare välkomna friluftslivet. Många reservat har leder, vindskydd, eldstäder, markerade stigar och information för att underlätta tillgången till naturen.

Tuvan i Umeälvsdeltat har identifierats som ett utvecklingsområde för ett framtida naturcentrum. En förstudie bekräftar platsens lämplighet för kort- och långsiktiga etableringar. ¹⁹

HUR

Kommunen, i samverkan med Länsstyrelsen, ser ett naturcentrum på Tuvan som en del av utvecklingen av Umeälvsdeltat och hållbar platsutveckling.

För att stärka tillgänglighet och marknadsföring är det viktigt att kartlägga skyddade områden och identifiera eventuella brister på anläggningsunderhåll och tillgänglighet. Kommunen ska även verka för att skyddsvärd natur får och upprätthåller lagligt skydd.

Där det är lämpligt ska naturreservat ha en uppdaterad skötselplan som säkerställer bevarande och utveckling av natur-, kultur- och friluftsvärden. Arbetet med att stärka skydd, tillgänglighet och hållbar förvaltning av naturmiljöer ska fortsätta.

¹⁷ Mål 7, nationellt mätbart mål: *Skyddande områden som resurs till friluftslivet*. Naturvårdsverket.se

¹⁸ Översiktsplan Umeå kommun. www.umea.se/oversiktsplan

¹⁹ Diariedokument: FN-2014/00283-2 Förstudie Naturcentrum Tuvan.

Fokusområde: Möjligheten till friluftsliv för unga ²⁰

Tillgänglighet till och förståelse för naturen är en naturlig del av förskolans och skolans verksamhet.

Utomhuspedagogik stärker inläring, koncentrationsförmåga och kreativitet genom att aktivera kroppen, sinnena och känslorna. Barn som känner en koppling till naturen har dessutom större benägenhet att värna om den.

Naturskolan ger stöd och är ett komplement till den undervisning som bedrivs, stödjer pedagoger och erbjuder utomhuspedagogik för elever.

Initiativet Håll Sverige Rent samarbetar med skolor i Umeå för att öka miljömedvetenhet. Dessutom är många av kommunens förskolor och skolor certifierade med Grön Flagg, en del av det internationella Eco-Schools nätverket.²¹

HUR

Skola och förskola arbetar utifrån läroplanen med att aktivt väcka barnens och elevernas intresse för och förståelse av naturen.

Vårdnadshavare ska få ökad insikt i värdet av naturliga skolgårdsmiljöer.

Skolor och förskolor fortsätter sitt aktiva arbete med att väcka barns intresse för och förståelse av naturen.

Vårdnadshavare ska få ökad insikt om värdet av barnens vistelse i naturen samt de möjligheter och utmaningar som naturliga skolgårdsmiljöer kan erbjuda.

Vid planering och etablering av nya skolor bör närhet till detaljplanlagd natur beaktas för att främja utomhuspedagogik och rekreation. Även själva utformningen av förskole- och skolgårdsmiljöer kan ha inslag av naturmark i detta avseende.

Fokusområde: Förstärkt samverkan mellan strategiskt friluftslivsarbete och strategiskt folkhälsoarbete i kommunen ²²

Att vistas i naturen och delta i friluftsliv har många positiva effekter på folkhälsan. Förutom att främja fysisk aktivitet skapar friluftsliv även möjligheter till social samvaro i en avkopplande miljö.

²⁰ Mål 8, nationellt mätbart mål: *Ett rikt friluftsliv i skolan*. Naturvårdsverket.se

²¹ Grön flagg (Eco-Schools) är en certifiering för skolor som jobbar med hållbar utveckling utifrån barns idéer. Den drivs av Håll Sverige Rent.

²² Mål 9, nationellt mätbart mål: *Friluftsliv för god folkhälsa*. Naturvårdsverket.se

Umeå kommun arbetar utifrån de nationella folkhälsomålen, där det övergripande målet är att skapa förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Ett av delmålen fokuserar på fysisk aktivitet. Därför ska det i Umeå kommun finnas goda möjligheter till friluftsliv och fysisk aktivitet för alla, oavsett ålder och livssituation.²³

Friluftsliv, folkhälsa och rörelserikedom hänger tätt samman. Rörelserikedom handlar om att skapa förutsättningar, motivation och förmåga till livslång fysisk aktivitet genom självförtroende, kunskap och rörelseglädje. Naturen och offentliga skolgårds- och parkmiljöer är en utmärkt resurs för detta och bör användas för att främja aktivitet i alla åldrar.

HUR

Friluftsförslag och hälsofrämjande aktiviteter bör kontinuerligt lyftas i Umeå kommuns Hållbarhetsutskott (KSHU) och det Regionala Folkhälsonätverket i Västerbotten. Det stärker samverkan, främjar fysisk och mental hälsa, möjliggör erfarenhetsutbyte och kan bidra till bättre resurser och planering för tillgängliga natur- och rekreationsmiljöer

Ökad samverkan mellan kommunala verksamheter och det lokala föreningslivet kan skapa rörelserika offentliga miljöer.

Områden bör etableras där aktiviteter inte är "styrda" eller arrangerade, utan inbjuder till spontan lek och aktivitet likväl stillhet och naturupplevelse.

Korta och fysiskt tillgängliga promenad-/vandringsleder bör tillskapas i attraktiva bostadsnära skogar, om möjligt för sommar- och vinterbruk.

Fokusområde: Öka kunskapen om friluftsliv hos allmänheten ²⁴

Umeå kommun har en viktig roll i att stödja människors möjlighet till friluftsliv och stimulera till vistelse i naturen.

Kommunen ansvarar för samhällsplanering, förvaltar stora markområden som är värdefulla för friluftslivet, natur- och kulturturism och är huvudman för skola och förskola. Hög kompetens kring frågor som rör friluftsliv inom kommunala förvaltningar är därför av stor vikt liksom att beslut grundar sig på lokal kunskap och erfarenhet liksom etablerad forskning.

Umeå kommun ska ha hög kompetens kring frågor som berör friluftsliv och verka för att kunskap sprids till allmänhet och friluftslivets aktörer.

²³ Folkhälsan i Umeå kommun. Årsrapport 2019. www.umea.se

²⁴ Mål 10, nationellt mätbart mål: *God kunskap om friluftslivet*. Naturvårdsverket.se

HUR

Utveckla kunskap och mervärde kring friluftsliv, natur- och kulturturism i kommunen genom omvärldsbevakning, uppföljning och utvärdering.

Kommunen ska marknadsföra och synliggöra utomhusupplevelser kopplade till rörelse, friluftsliv och folkhälsa för att inspirera och nå en bred målgrupp samt uppmärksamma goda exempel och kommunicera insatser inom området.

Länsstyrelsen är en samverkanspartner och resurs för kommunen som vägledare. De bjuder årligen in till friluftslivsforum, konferenser och utbildningar på regional och nationell nivå.

4. Genomförande av programmet

Ansvarsfördelning

På regional nivå ansvarar Länsstyrelsen för att bevaka riksintressen, mellankommunala frågor samt hälsa och säkerhet i samband med kommunal planering.

Länsstyrelsen har även ett ansvar för att skydda naturområden enligt 7 kap. miljöbalken. Detta inkluderar att bilda och förvalta naturreservat för att säkerställa tillgången till områden för friluftsliv.

På kommunal nivå ansvarar kommunfullmäktige och kommunstyrelsen för att säkerställa att målen för friluftslivet uppnås. Inom den kommunala förvaltningen hanteras friluftsfrågor av flera nämnder genom dess verksamhets-/ansvarsområden:

Byggnadsnämnden (Stadsbyggnadsförvaltningen): Ansvarar för bygglov, detaljplanering samt miljö- och hälsoskyddsfrågor kopplade till fysisk planering i Umeå.

Fritidsnämnden (Fritidsförvaltningen): Ansvarar för förvaltningen av kommunala friluftsanläggningar och främjar föreningslivets anläggningar. Samordnar friluftsprogrammet och är tillika sammankallande för planering av ett lokalt friluftsråd.

För- och grundskolenämnden samt gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden (Utbildning): Utgår från förskolans och skolans styrdokument i undervisningen av friluftsliv och utevistelse.

Kommunstyrelsen (Mark och exploatering): Ansvarar för förvaltningen av kommunens markområden som inte ligger under gator & parker eller fritidsförvaltningens ansvar.

Kommunstyrelsen (Strategisk utveckling): Ansvarar för den övergripande planeringen av friluftsområden och grönstruktur samt frågor kring tillgänglighet, folkhälsa och landsbygdsutveckling.

Kommunstyrelsen (Näringsliv): Näringsliv och platsutveckling är Umeå kommuns operativa och strategiska organ för näringslivsutveckling och tillväxt.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden (Miljö- och hälsoskydd): Arbetar med naturvårdsplanering samt tillsyn enligt miljöbalken, inklusive tillsyn av kommunala naturreservat.

Tekniska nämnden (Gator och parker): Ansvarar för förvaltningen av natur- och parkområden inom detaljplanelagda områden för att främja friluftsliv och rekreation.

Förutom dessa nämnder bidrar även andra kommunala verksamheter till friluftslivet samt destinations- och platsutveckling. Genom samverkan säkerställs en hållbar och tillgänglig utveckling som uppfyller medborgarnas, föreningslivets och andra intressenters förväntningar samt främjar friluftslivets fortsatta positiva utveckling i kommunen.

Konkretisering av åtgärder

För att programmet ska ha effekt är det avgörande att alla nämnder prioriterar kommunens utpekade fokusområden samt har en tydlig förståelse för hur intentionerna i friluftsprogrammet ska uppnås. Det skapar förutsättningar för en samordnad och långsiktigt hållbar utveckling av friluftslivet i kommunen.

I det fortsatta arbetet med programmets fokusområden behöver åtgärder, strategier och prioriteringar bli mer konkreta. Varje nämnd ansvarar för att utveckla och genomföra sina fokusområden inom den ordinarie planeringen. Det kan göras i verksamhetsplan och budget eller i en separat plan, till exempel en handlingsplan eller åtgärdsplan. Stöd för detta kan exempelvis tas genom framtagna åtgärds/tjänstepersonsförslag.²⁵

Genomförandet av friluftsprogrammet ställer höga krav på samverkan mellan nämnder och andra kommunala verksamheter eftersom de berör flera verksamheters intressen och ansvarsområden.

Fritidsförvaltningen initierar och blir inledningsvis sammankallande för planering av en kommunal samverkansform, lokalt friluftsråd.

²⁵ Genomförd workshop på tjänstepersonnivå resulterade i åtgärdsförslag till resp. fokusområde. En handling som kan arbetas vidare med. (2024)

5. Uppföljning av programmet

Fritidsnämnden har ett ledande sammanhållande ansvar för att programmet genomförs och följs upp. Programmet och dess genomförande och effekter kommer följas upp vartannat år samt vi programmets slut.

Uppföljningen sker dels inom ramen för kommunens riktlinjer för aktiverande styrning, dels genom en separat process på verksamhetsnivå där fritidsnämnden ansvarar för att hålla ihop uppföljning och utvärdering av programmet som helhet.

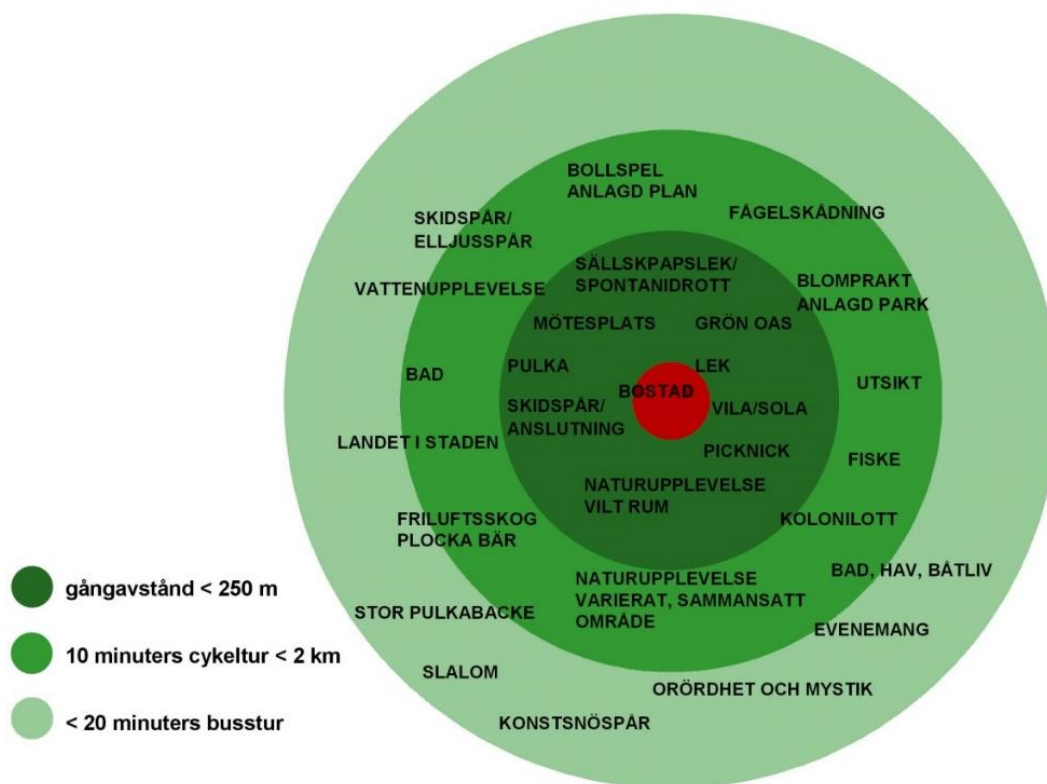
6. Andra styrande kommunala dokument och program med beröring på friluftsliv

Översiktsplan

Översiktsplanen med fördjupningar utgör grunden för all planering av byggande samt långsiktig mark- och vattenanvändning i Umeå kommun. När det gäller friluftsliv är målsättningen att:

- Bevara och utveckla de unika möjligheterna till ett brett utbud av friluftaktiviteter. Inom 250 meter från bostaden ska det finnas parker eller grönområden som erbjuder lek, motion, tillgång till mindre vilda miljöer, såsom stadsdelsskogar eller blomrikängar.
- Större park- och naturområden med varierat innehåll, som ger möjlighet till friluftaktiviteter och upplevelser året om, ska vara tillgängliga inom en kortare cykeltur eller en längre promenad, det vill säga inom 2 kilometer.
- Skogsområden med höga sociala värden bör skötas på ett sätt som bevarar rekreations-, natur- och friluftsvärden.
- I översiktsplanen identifieras större strövområden med möjlighet till friluftaktiviteter i naturliga miljöer, inklusive badstränder samt leder och stråk för rekreation. Särskilt fokus har lagts på älvslandskapet, kusten och landsbygderna. Värdefulla kustmiljöer som del i Umeås attraktionskraft som gör att många dras hit. Besökare söker sig hit för att bada, fiska, fågelskåda, åka båt eller bara njuta av havet.

För Umeå tätort har 18 rekreatiomsområden pekats ut, där områdesvisa riktlinjer har tagits fram för att stärka friluftslivet. Inom dessa områden bör åtgärder som kan få en negativ påverkan på friluftsvärdena undvikas.²⁶

Målbild för gröna upplevelsevärden (ur Översiktsplan för Umeå). Måltavlan illustrerar den mångfald av aktiviteter och upplevelser som bör finnas inom räckhåll från bostaden. Sammansättningen av aktiviteter och upplevelser varierar i olika delar av staden, men mångfald ska alltid eftersträvas.

²⁶ Översiktsplan Umeå kommun. www.umea.se/oversiktsplan

Den gröna strukturen runt staden bygger på tätortsnära rekreationsområden, gröna korridorer, ett antal stråk längs älv och bäckar. Därtill finns ett mer finmaskigt nät med parker och gröna oaser. Längs den gröna korridor som omfamnar staden erbjuds en rad möjligheter för rekreation och livskvalitet.

23 (34)

Kartläggning och klassning av friluftsområden i Umeå kommun

Fritidsförvaltningen har kartlagt frilufts- och rekreationsområden. Dokumentationen tydliggör de specifika ställningstaganden som gjorts under kartläggningen och innehåller kortfattade beskrivningar av frilufts- och rekreationsområden samt deras användning, baserat på tillgänglig information.

Kartläggningen utgår till stor del från underlag i översiktsplaner och fördjupningar för att säkerställa samstämmighet med övrig planering.

För att få en bredare förståelse för hur friluftsområden används har föreningar och organisationer, som erhållit kommunala driftsbidrag för friluftsanläggningar eller badplatser, fått möjlighet att ange vilka områden de nyttjar, i vilken omfattning och för vilket ändamål.

Parkprogram

För att stadens gröna ytor ska utvecklas på ett önskvärt och enhetligt sätt finns Umeå kommuns parkprogram. Programmet målar upp önskvärda egenskaper och funktioner för stadens grönområden. Likt översiktsplanedelen *Fördjupning för Umeå* poängteras vikten av att skapa tillgängliga och bostadsnära grönområden.

Utöver det så framhålls även värdet av att grönområdena har varierande kvaliteter och funktioner för att öka deras attraktivitet och göra de mer flexibla för olika gruppers behov.

Här är det även aktuellt att grönyttorna närmast bostaden fyller vardagsbehoven av till exempel avkoppling, platser för lek och mötesplatser. Samtidigt som det en bit från bostaden bör finnas större grönområden för motionsaktiviteter, äventyr och friluftsliv.

Genom att skapa en tillgänglig och varierande grönska i staden ges flera fördelar. Målet med parkprogrammet är därför att ta fram principer för hur Umeås närmiljöer ska utvecklas och kopplas samman. En viktig del av parkprogrammet handlar även om att identifiera grönområden som inte fyller dess fulla funktion samt att identifiera svaga gröna samband i staden. Detta görs i syftet att kunna stärka och tillgängliggöra sambanden i framtida planering.

Riktlinjer för lekmiljöer och skogen

I arbetet med stadens gröna miljöer så har ett antal **riktlinjer för lekmiljöer och skogar** tagits fram.

Riktlinjer för lekplatser och lekmiljöer - I takt med att Umeå växer och förändras så bör det säkerställas att det finns olika lekmiljöer för stadens barn. Lekmiljöerna behöver nödvändigtvis inte vara iordningställda utan kan finnas i exempelvis ett naturområde.

Gemensamt för lekmiljöerna är dock att de bör finnas inom en räckvidd på 250 meter från bostaden och att det även ska gå att ta sig till miljöerna på ett trafiksäkert sätt. Inom 500 meter från bostaden bör det även finnas en större stadsdelslekplats.

Lekmiljöerna i Umeå ska utformas till attraktiva mötesplatser för både barn och vuxna. Det är viktigt att lekmiljöerna upplevs inkluderande, ger motoriska utmaningar, har lekvärden året runt och även har lekvänliga omgivningar.

Riktlinjer för stadsnära/bebyggelsenära skogar - En bra skogsmiljö nära människors bostad erbjuder direkt tillgång till friluftsliv och rekreation som främjar välbefinnande och hälsa. Skogen är en källa till positiva naturupplevelser och skapar en medvetenhet om kretslopp och naturbruk. Bebyggelsenära skogar är ett komplement till anlagda parkytor och de aktiviteter som erbjuds där.

Några av målen med bebyggelsenära skogar är att skapa en grön och vacker plats för alla att se och uppleva. Skogen bör även ha en variation av träd i olika åldrar och storlekar och främja sociala, biologiska och kulturella värden över tid.

Det är viktigt att skogar i olika åldrar sparas och görs tillgängliga samt att det finns möjlighet att uppleva äldre, orörd skog som undantas från skogsbruk.

Umeås lokala miljömål

Umeås lokala miljömål förtydligar vad som är särskilt viktigt lokalt i Umeå utöver de nationella och regionala miljömålen.

Ett av målområdena handlar om att bevara och tillgängliggöra natur- och rekreationsområden. Det definierade målet är att *“Senast 2040 sköts alla utpekade natur- och rekreationsområden efter en mångbruksplan så att deras värden bevaras och tillgängliggörs.”*

I en mångbruksplan finns ambitionen att på ett samlat sätt beskriva och planera för alla de skilda former av markanvändning, exempelvis friluftsliv, naturvård, virkesproduktion, rekreation, som olika intressegrupper och andra gör anspråk på.²⁷

Ett annat område som kopplar till friluftsliv handlar om grönområden med god social och ekologisk funktion. Målet är att *“år 2025 ska gröna stråk och områden vara utvecklade i Umeås tätorter med nya och befintliga parker och gröna offentliga rum för alla, vilket säkerställer god social och ekologisk funktion i staden”*.

²⁷ Umeås lokala miljömål, 2020, s. 16

Cykeltrafikprogram

Cykeltrafikprogrammet visar hur kommunen ska förbättra situationen för Umeås cyklister. Programmet omfattar hela kommunen och fokuserar på kommunens infrastruktur.

Ett av målen i programmet kopplar till Umeå kommuns folkhälsomål. Att ta sig fram i naturen på cykel är ett utmärkt sätt att främja folkhälsan och det har en stark anknytning till friluftslivet.

Kollektivtrafikprogrammet

Kollektivtrafikprogrammet beskriver hur Umeå kommun ska planera och arbeta för att kollektivtrafiken ska kunna möta befolkningstillväxten, utgöra en större andel av det totala resandet samt göra vardagen enklare för alla resenärer.

Kollektivtrafiken är en tillgång för friluftslivet då det kan möjliggöra resor till och från friluftsområde och bostad. Därmed blir det enklare att ta sig ut till frilufts- och rekreationsområden i och utanför Umeå tätort.

Föreskrifter och skötselplaner för naturreservat

Umeå kommun ansvarar för två naturreservat, Strömbäck-Kont och Grössjön. Alla naturreservat har föreskrifter och en skötselplan som är beslutade av fullmäktige.

Program för tillgänglighet i Umeå kommun 2018 - 2030

Program för tillgänglighet i Umeå kommun med fokusområdet *Fysisk miljö* och specifikt Plan för etapp 2, där målet med tillgänglig fysisk miljö är att möjliggöra för alla invånare att vara delaktiga på lika villkor, att kunna välja bostad, skola, utbildning, arbete, fritidsaktiviteter och så vidare. För att möjliggöra det måste miljöerna ha en grundläggande tillgänglighet under alla årstider. Det gäller publika byggnader och lokaler, bostäder och arbetsplatser. Det gäller även allmänna platser och anläggningar som till exempel gator, torg, parker, idrottsanläggningar, bibliotek, lekplatser och friluftsområden.

Umeå kommuns landsbygdsprogram

Programmet visar hur kommunen ska jobba med landsbygdsutveckling för att nå kommunens landsbygds mål. Fokus ligger på områden där kommunen har rådighet eller kan bidra stöttande. Utgångspunkten är att landsbygdsutveckling skapas tillsammans och att ingen aktör har ensam rådighet. Treparterskapet mellan ideell, privat och offentlig sektor utgör själva arbetsmodellen för landsbygdsutveckling.

Grönstrukturprogram, under framtagande

Programmet är tänkt att bli en kommunövergripande handlingsplan som samlar kunskap och föreslår åtgärder för att stödja Umeås hållbara tillväxt. Programmet främjar välplanerade, mångfunktionella grönområden som erbjuder kostnadseffektiva och hållbara lösningar för utmaningar kopplade till stadsutveckling, klimat och folkhälsa.

En central utmaning är att grönytor minskar i takt med stadsförtätningen, samtidigt som de ska fylla allt fler funktioner. För att undvika målkonflikter i markanvändningen krävs goda underlag för planering och förvaltning.

Grönstrukturprogrammet stärker samordningen mellan förvaltningar och aktörer, och tydliggör grönområdenas funktioner, ekosystemtjänster och värden. Det hjälper till att identifiera vad som bör bevaras och utvecklas, vilket möjliggör smarta avvägningar och mångfunktionella lösningar.

Programmet fungerar både som kunskapsunderlag och strategiskt dokument, med konkreta förslag för hur grönstrukturens värden kan integreras i planering, byggande och förvaltning – för att uppnå översiktsplanen och de lokala miljömålen.

Medverkande

Ansvarig nämnd

Fritidsnämnden

Styrgrupp

Fritidsförvaltningen:

Stefan Hildingsson, fritidsdirektör

Anders Linder, verksamhetschef driftenheten

Arbetsgrupp

Fritidsförvaltningen:

Thomas Savilahti, lokal- och anläggningsstrateg, fritidskonsulent

Erik Spade, fiskekonsulent

Patrik Wivstad, fritidskonsulent

Elisabet Lundman, enhetschef driftenheten

Oskar Östlin, fiskekonsulent

Expertstöd

Gator och parker: Isabelle Forsberg, landskapsarkitekt

Strategisk utveckling: Pernilla Helmersson, samhällsplanerare

Miljö- och hälsoskydd: Doris Grellmann, naturvårdare

Mark och exploatering: Jenny Vindegard, mark- och exploateringsingenjör

Övrigt medverkande från

Länsstyrelsen Västerbotten

Utbildning, för-, grund- och gymnasieskola

Naturskolan

Näringsliv

Visit Umeå

Bilagor

Bilaga 1: Kartläggning av friluftsområden – exempel, utdrag från digital databas.

Bilaga 2: Naturvårdsverkets friluftsmål

Bilaga 1: Kartläggning av friluftsområden i Umeå kommun

Visualisering och dokumentation

Resultatet av kartläggningen dokumenteras och visualiseras på ett sätt som lämpar sig för den kommunala planeringen och för andra centrala aktörer, där det framgår vilka specifika ställningstaganden som gjorts under kartläggningen. Dokumentationen innehåller kortfattade beskrivningar av de områden som kartlagts och hur de används, utifrån den information som finns att tillgå. Det bör noteras att inga inventeringar eller fältbesök av utpekade områden har genomförts under kartläggningen. Där detta sker ökar precisionen i kartläggningen. Eftersom arbetet med kartläggningen av friluftsområden ska ses som en iterativ process är det möjligt att komplettera underlagen inför nästkommande uppdatering av kartläggningen

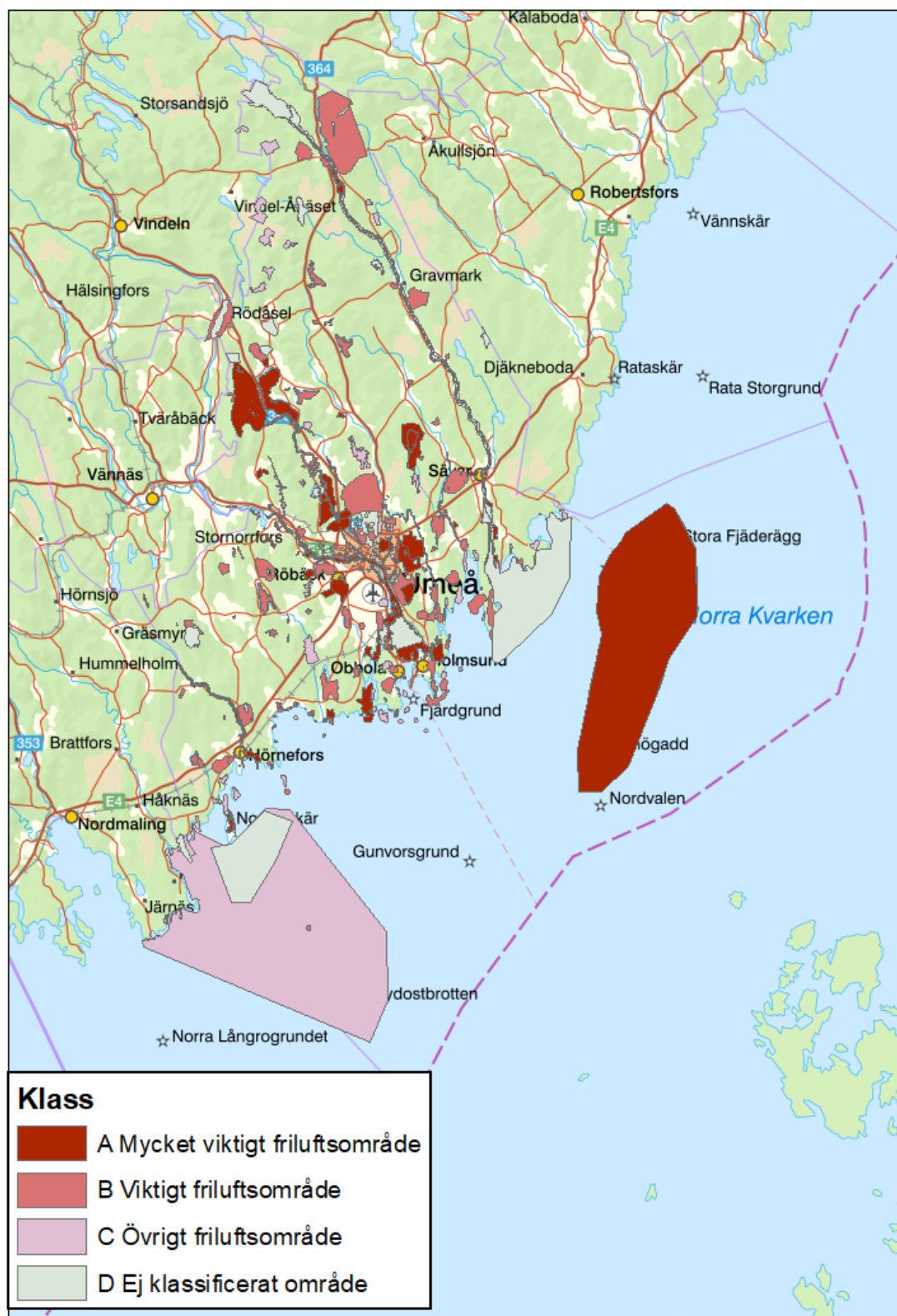
Underlag och värdering

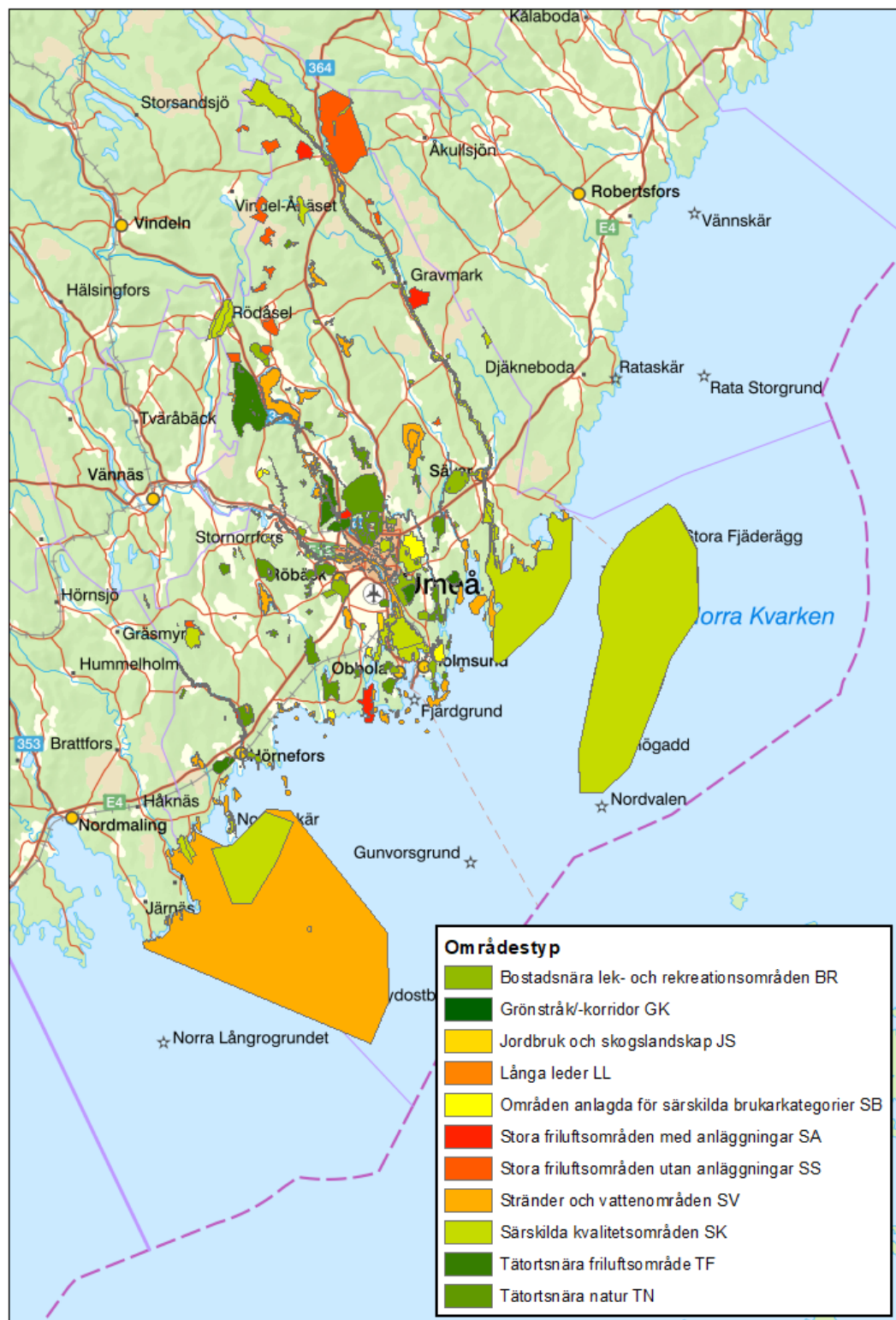
Kartläggningen baseras i stor utsträckning på underlag hämtat bland annat från översiktsplan med dess fördjupningar. Detta både för att begränsa arbetsinsatsen och för att kartläggningen ska få en samstämmighet med övrig planering. För att samla in ytterligare kunskap om hur olika friluftsområden i kommunen används har föreningar och organisationer som bland annat är anslutna till svenskt friluftsliv och föreningar som har driftsbidrag till friluftsgård/anläggning och badplatser getts möjligheten att ange vilka områden de nyttjar samt i vilken utsträckning och för vilket ändamål.

Majoriteten av värderingskriterierna är av kvalitativ typ och att bedömningen av dessa bör sättas i relation till övriga områden som ingår i den aktuella kartläggningen. Vad som exempelvis utgör hög brukarfrekvens eller måttligt symbolvärde kan variera mellan olika kommuner och områden i landet på grund av deras olika förutsättningar. Det finns alltså inte någon fastställd kvantitativ gräns för flertalet kriterier, utan de värderas utifrån lokala förutsättningar. Alla kriterier behöver inte användas för alla områden, utan bara de som är relevanta. Minst sju värderingskriterier behövs för att kunna klassificera ett område (värderingskriterierna 1–7).

Det ska noteras att all kartläggningen av friluftsområdena är en ögonblicksbild och tar ingen hänsyn till framtida markanvändning eller andra intressen. Detta är helt i linje med Naturvårdsverkets rekommendation. Alla områden och dess gränser ska bara tillgodose friluftslivets intressen och helt bortse från andra gränser som till exempel fastighetsgränser.

Bildexempel på friluftsområden och dess klassning av olika områdestyper:

Bilaga 2: Naturvårdsverkets tio friluftsmål ²⁸

Mål 1. Tillgång till natur för alla

Ett mål för friluftslivspolitikerna bör vara tillgänglig natur för alla. Detta bör innebära: Möjligheten att vistas i och njuta av natur och kulturlandskapet är stor och människors olika behov är tillgodosedda. Områden med god tillgänglighet finns utpekade, är kända och uppskattade och förvaltas långsiktigt. Tillgänglighet har hög prioritet inom planering, information och förvaltning av natur- och kulturlandskapet samt andra områden av betydelse för friluftslivet.

Mål 2. Starkt engagemang och samverkan

Ett mål för friluftslivspolitikerna bör främja ett starkt engagemang och samverkan där ideellt engagemang står i centrum. Organisationerna bör i högre grad än idag samverka vilket kan bidra till att fler människor oftare ägnar sig åt friluftsliv. Det bör även finnas etablerade strukturer för dialog och samordning av friluftslivet både lokalt, regionalt och nationellt.

Mål 3. Allemansrätten

Allemansrätten är grunden för friluftslivet. Det innebär att allemansrätten värnas och allmänhet, markägare, föreningar och företag har god kunskap om allemansrätten.

Mål 4. Tillgång till natur för friluftsliv

Allemansrätten är grunden för friluftslivet. Det innebär att allemansrätten värnas och allmänhet, markägare, föreningar och företag har god kunskap om allemansrätten.

Mål 5. Attraktiv tätortsnära natur

Det bör finnas attraktiv tätortsnära natur för friluftslivet, vilket innebär att befolkningen och **besökare** har tillgång till grönområden och tätortsnära landskap med höga frilufts-, natur- och kulturmiljövärden.

²⁸ Källa: www.naturvardsverket.se

Mål 6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling

En hållbar landsbygdsutveckling och regional tillväxt är viktiga mål, där friluftsliv, natur- och kulturturism bidrar till lokal och regional attraktivitet och ekonomisk utveckling. Dessa områden bör uppmärksammas och prioriteras inom besöksnäringen och präglas av hållbarhet, kvalitet, värdeskapande, tillgänglighet och säkerhet.

Mål 7. Skyddade områden som resurs till friluftslivet

Skyddade områden är en resurs för friluftslivet. Det innebär att skyddade områden med värden för friluftslivet skapar goda förutsättningar för utevistelse genom förvaltning och skötsel som främjar friluftsliv och rekreation.

Mål 8. Ett rikt friluftsliv i skolan

Ett rikt friluftsliv i skolan är ett annat mål. Det innebär att förskolor, förskoleklasser, grundskolor och motsvarande skolformer samt fritidshem bedriver friluftslivsverksamhet och undervisning om förutsättningar för en god miljö och hållbar utveckling i enlighet med verksamheternas styrdokument. Barn och elever bör ges goda möjligheter att vistas utomhus.

Mål 9. Friluftsliv för god folkhälsa

Ett mål för friluftslivet bör vara att skapa goda förutsättningar för att människor kan vara regelbundet fysiskt aktiva i natur- och kulturlandskapet. Målet bör innebära att manställs och evidensbaserade kunskaper om insatser som skapar förutsättningar för friluftsliv och främjar hälsa sam sprids till kommuner, landsting, ideella organisationer och andra berörda aktörer.

Mål 10. God kunskap om friluftslivet

Ett mål är att det finns god kunskap om friluftslivet. Det innebär att det finns etablerad forskning och statistikinsamling kring friluftsliv som utgår från ämnesfältets bredd och mångvetenskapliga karaktär, är långsiktig över tiden och bygger på behoven hos friluftslivets aktörer. Myndigheter, organisationer, kommuner, markägare och företag bör ha god kunskap och kompetens i frågor om friluftsliv, landskapets utformning, hållbart nyttjande och natur- och kulturturism.

Tjänsteskrivelse

2025-11-05

Kommunfullmäktiges
jämställdhetsutskott

Diariennr: KS-2025/00990

JUSK deltagande på Forum Jämställdhet 2026

Förslag till beslut

Jämställdhetsutskottet beslutar

att vice ordförande deltar på det årliga nationella Forum Jämställdhet, under förutsättning att det är möjligt att vara ledig från arbetet. Forumet genomförs 2026 i Växjö den 3–4 februari.

Ärendebeskrivning

Forum Jämställdhet är Sveriges största jämställdhetskonferens. Målgrupp är förtroendevalda, chefer och experter i offentliga, privata och fackliga organisationer. Konferensen består av fördjupande seminarier och interaktiva verkstäder med utgångspunkt i jämställdhetsintegrering. Det är ett forum för både kompetenshöjning och nätverksbyggande inom jämställdhetsfrågor.

2026 genomförs konferensen den 3–4 februari med Växjö kommun och Region Kronoberg som lokala värdar. Deltagarkostnaden är 5100 kronor per person.

Beredningsansvariga

Annika Dalén, utvecklingsstrateg jämställdhet
Linda Gustafsson, jämställdhetsstrateg

Förnamn, Efternamn
Befattning

Annika Dalén
Utvecklingsstrateg
jämställdhet

Tjänsteskrivelse

2025-11-06

Kommunfullmäktiges
jämsällldhetsutskott

Diariennr: KS-2025/00995

JUSK Utvecklingsarbete skolmiljö fokus tjevers psykiska hälsa

Förslag till beslut

Jämsällldhetsutskottet beslutar

att tilldela en budget på upp till 100 000 kronor vardera till Sävar skola och Bräntbergsskolan att användas under 2025 för inköp och satsningar enligt nedan.

Ärendebeskrivning

Under hösten har jämsällldhetsstrateg i samarbete med föreläsaren genomfört jämsällldhetsutbildning för all personal på Sävar skola, där man sedan efterfrågat möjligheter till ytterligare stöd för frågan om flickors möjligheter till återhämtning under skoldagen genom att göra vissa insatser i miljön på skolan.

Dialog har förts med kurator och fritidspersonal på Sävar skola samt med representanter från utbildningsförvaltningen, bland annat skolområdeschef för 7–9 skolor som lyft att även Bräntbergsskolan har en liknande problemformulering. Det handlar om en identifierad brist på ställen inom skolan att hänga och prata på, samt ett behov av viss enklare upprustning för att skapa en mysigare miljö under rasterna.

I dagsläget finns inte förutsättningar att genomföra sådana satsningar inom ordinarie budget. Det är ovan nämnda två skolor som signalerat en tydlig problemformulering, men ambitionen är att fortsätta arbetet under 2026 tillsammans med utbildningsförvaltningen och de skolor som har ett särskilt uppdrag kring unga tjevers psykiska ohälsa, där för- och grundskolenämnden bland annat tillskjutits medel för att förstärka elevhälsan genom att utöka antalet kuratorer. Detta arbete utgör en del av för- och grundskolenämndens och JUSK:s gemensamma ambition att ha en dialog och samverkan kopplat till arbete med fokus på unga tjevers psykiska hälsa.

För 2025 föreslås en budget på upp till 100 000 kronor per skola för inköp av exempelvis möbler eller utrustning, dialoger eller andra satsningar med

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2025/00995

skolungdomar för att med små medel se vad som är möjligt för att skapa en mer trivsamt rastmiljö. Vilka insatser som görs och eventuella effekter kommer att följas upp och presenteras för jämställdhetsutskottet under 2026.

Beredningsansvariga

Linda Gustafsson, jämställdhetsstrateg

Annika Dalén, utvecklingsstrateg jämställdhet

Beslutet ska skickas till

Fredrik Strandgren, skolstrateg

Karin Thysell, områdeschef grundskola 7-9

Förnamn, Efternamn

Befattning

Annika Dalén

Utvecklingsstrateg

jämställdhet

Tjänsteskrivelse

2025-11-07

Kommunfullmäktiges
jämställdhetsutskott

Diariennr: KS-2025/00997

Nämndsdialog om destinerade jämställdhetsmålet

Förslag till beslut

Jämställdhetsutskottet beslutar

att dialog har ägt rum med nämnderna om jämställdhetsstrategin

Ärendebeskrivning

I de antagna planeringsförutsättningarna för 2026 finns beslut om att nämnderna årligen ska avdela 0,5% av nämndens tilldelade ram för att möjliggöra satsningar och utveckling i enlighet med inriktningsmål destinerade till nämnd.

Vid sammanträdet förs dialog med för- och grundskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, tekniska nämnden samt byggnadsnämnden.

Nämnderna har mål 3 - *"Umeå kommun ska skapa förutsättningar för att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv"* destinerat till sig.

Dialogen handlar om behov av stöd och tankar kring utvecklingsarbete kopplat till detta nya arbetssätt inför den fortsatta planeringen i nämnderna.

Förnamn, Efternamn
Befattning

Sofia Gustafsson

Tjänsteskrivelse

2025-11-07

Kommunfullmäktiges
jämsällldhetsutskott

Diariennr: KS-2025/00998

JUSK Information om Jämlika Liv 24

Förslag till beslut

Jämställldhetsutskottet beslutar

att till protokollet notera att utskottet tagit del av informationen

Ärendebeskrivning

Vid sammanträdet informerar statistiker Linnea Persson om resultatet av folkhälsoundersökningen Jämlika Liv 24.

Beslutsunderlag

[Jämlika liv 2024 - en folkhälsoundersökning i Umeå kommun](#)

Förnamn, Efternamn
Befattning

Sofia Gustafsson
Nämndsekreterare

Tjänsteskrivelse

2025-11-06

Kommunfullmäktiges
jämsällldhetsutskott

Diariennr: KS-2025/00245

JUSK Informationer 2025-11-13

Förslag till beslut

Jämsällldhetsutskottet beslutar

att till protokollet notera att utskottet tagit del av informationen.

Ärendebeskrivning

Vid sammanträdet ges information om aktuella frågor, bland annat:

- Återkoppling länsdelegation jämsällldhet
- Nationella jämsällldhetsutredningen
- Kalendarium

Förnamn, Efternamn
Befattning

Sofia Gustafsson
Nämsdsekreterare